

LAISVOJI MINTIS

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 35

Scranton, Pa., Vasario (February) mėn. 1913 m.

IV Tomas

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

J. J. Kiemura

DR. ANTANAS LINGIS,

(*"Velioniškis"*, autorius apysakos *"Kas Kaltas"*)

Ar krikščionybė yra kam-nors tikusi?

—:o:—

Kuningai tvirtina, kad palaidumas ir nedorybė svieto labiausiai paplito per 19 šimtmečių trejybei viešpatavus ir tiek daug gyvasių ir piningų išekvojus jo pataisymui. Jaigu taip yra, tai ar svietas nėra išganas ar įrankiai išganymui vartojamieji yra niekam netikę? Jeigu Jėzaus pamokymai gali iš svieto pašalinti nelabystas, tai kodėl jos n'ėsti pašalintos jau seniai?

Šitas klausimas šiandien reikėtų gerai pasiaiškinti. Jeigu po 19 šimtmečių gydymo ligonis esti pačių gydytojų pripažįstamas blogesniu, negu buvo pirma, tai regis aišku, kad gydytojų reikalas nenusisekęs yra ir pralaimėtas. Tad jau butinai reikia mainyti gydytojus, kad ligonis — svietas — bent galutinai nenugybtų ir nedingtų.

Ir ko galima tikėti nuo gydymo sistėmos, kuri — kaip čigonė ar kiti klastininkai — šaukiasi prie galybių ir siulo gyduoles nesumoningas ir patrešusias? Ar čigonė žino ką-nors apie ateitį? O krikščionybė ar žino? Grynai nieko! O vienok Jėzaus pamokymų taikymas prie gyvenimo tikrina, kad netik galima žinoti ateitį, bet ir praeities ir ateities amžinieji amžiai yra žinomi, ir toji žinia taip yra tikra, kad visas svietas ją turi priimti po gresme amžino prakeikimo ir pražuties. Jau ir menkiausias sveikatos ir teisybės išmanymas tokią praktiką atmeta šalin, norint praskleisti teisybę, žmoniškumą ar šviesą.

Dvasės laisvė, išsiplėtojimas mokslų, meno, literatūros, išradimų ir viskas, ką šiandien labiausiai brangiame, pradėjo žydėti drauge su krikščionybės pagriuvimu.

Kada Romą apiplėšė netikiai Germanai, kada bažnyčios valdžia tapo sutrupinta, tada tapo atsiektas bent iš dalies pasiliuosavimas nuo vergijos, baudžiatvės; bet reformuotoji krikščionybė buvo tokia pat viliuvinga ir neapykantos pilna, kaip ir krikščioniškoji Roma. Tik pilningas šalin pastumėjimas krikščionybės tesuteikė svietui aną minties laisvę ir aną veiklumą, kuris privedė prie didžiausių išradimų. Ir šiandien galima teisingai pasakyti, kad tauta, ant kiek ji krikščioniška, ant tiek ji neturi tos laisvės ir žmoniškumo, be kurio ji negali tapti didi, teisinga, pažangi. Visas svietas stropiai šiandien krikščionių religiją prašalina iš viešo ir praktiško gyvenimo. Šalyse, kur dar krikščionybė jungiasi su valdžia, žmonės rupinasi nuo jos atsikratyti kaip nuo kokio slėgučio. Šalyse-gi, kur krikščionybė tapo nuo valdžios atskirta, žmonės purtosi ir kratosi nuo bažnyčios pavojaus ir neleidžia jai atgal prisigriebti prie valdžios. Juk ir dabar popiežius, vyriausias krikščionių religijos atstovas ant žemės, lyg koks žmog-

žuda ar pavojingas piratas, laikomas yra nuolatos uždarytas vatikane, nėra jo paliuosavimas ženklintų pragaištį žmonių laisvės.

Spalių mėn., mėnesiniame laikraštyje "Life" (š. 1921) patilpo nustebinanti atskaita apie tai, ką krikščionių religija suteikia žmonėms. Straipsnis tapo užvardytas: "Skaitlinės negali meluoti", ir žinios ten pasemtos tapo iš "Angliškojo parlamento atskaitos apie draugijos stovį Anglijoje ir Valijoje":

Gyventojai sulyg religijos:

Romos katalikų	1.500.000
Angliškos bažnyčios	6.933.935
Protestonų	7.234.158
Netikių	7.000.000
Žydų	57.000

Visas skaičius kriminalistų (prasižengėlių) kalėjime.

Romos katalikų	37.000
Angliškos bažnyčios	96.000
Protestonų	10.800
Netikių	350
Žydų	0

Kriminalistai ant 100.000 gyventojų:

Romos katalikų	2500
Angliškos bažnyčios	1400
Protestonų	150
Netikių	5
Žydų	0

Prietaikmė (proporcija) kriminalistų.

Romos katalikų	1 ant 40
Angliškos bažnyčios	1 ant 72
Protestonų	1 ant 662
Netikių	1 ant 20.000.

Sulyg šitos atskaitos esti 500 kartų geriau būti netikiu ar prie jokios bažnyčios neprigulėti kaip kad būti kataliku. Esti 227 kartus geriau būti netikiu negu prigulėti prie Angliškos bažnyčios, ir esti 30 kartų geriau būti netikiu negu būti protestonu.

Krikščionių religija silpnina ir gadina netik tautas, bet ji silpnina ir gadina ypatas, patremdama vartojimą išminties ir išsitikėjimą savim. Praeitėje netikiai Germanai, netikiai prancuzai, netikiai anglai ir šiaip netikiai visur išgriebė nuo krikščionių netikusio valdymo tą lygybę, laisvę ir civilizaciją, kokią randame ant svieto. Labiausiai netikiams padirbėjus, kokiais buvo Franklin, Jefferson, Adamsai ir Tamas Paine, ir Suvienytos Valstijos Amerikoje tapo įsteigtos. Jie atmetė šalin krikščionių religiją su jos doktrinomis ir ne dievą, ne bibliją ar kokią persenėlį padarė šaltiniu įstatymų ir valdžios, kaip reikalauja krikščionybė, bet papriešindami krikščionybės doktrinoms, įsteigė vieną vieną val-

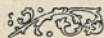
dytoją, beje žmonių valią arba žmonių išmintį. Lietuva ir Lenkija sayame laike tik todėl prapuolė, kad neturėjo tarpe valstijos vyrų nė vieno, kurs būtų supratus krikščionybės nelabumą ir pragaištingumą. Kur tik-tai krikščionybės įtekmė įsiviešpatavo, jos valdymas visur nustelbė tautas, ir tik maištai, revoliucijos, atsimitimas nuo bažnyčios tegalėjo tautas beatgaivinti.

Tad gi istorijos šviesoje yra neužginčijamu tikrinimas, kad kiekviena tauta, kuri prisivertė į krikščionybę, išsigimė ir nustilbo. Ir priešastis yra aiški ir neužginčijama. Paveizdan, ko krikščionis laukia ir tikisi? Kiekviena sekta tikisi ir lukuriuoja, kad ją išsirinks Viešpats, ir tikisi ir laukia, kad visas kitas sekta ir tikybas atmes jų Viešpats ir įgrumdys „į amžiną ugnį, parengtą velniui ir jo angelams“. Na-gi kada dauguma žmonių ar kokia šalis persiima tolygia lukestimu ir viltimi, žmoniškumas ir apikanta pradingsta. Ar-gi galima nuo pasekėjų tikėtis, kad bus geri, kad turės susimylėjimą ir viežlybumą, kada vadovas pats siulo ugnį ir sierą tiems, kurie nepriguli prie jo tikybos ar partijos.

Pažiurėkite, ko krikščionis laukia nuo savo Viešpaties, kada jis — anot jų — antru kartu ateis. Ką-gi sako apie tai Biblija? O-gi va: „Tuomet nedorėliai bus surasti ir juos dievas išnaikins. Ir Viešpaties užmuštieji bus tą dieną nuo vieno galo žemės net iki kitam; jų niekas neapraudos, nė nesurinks, nė nepalaidos, jie taps mėšlu ant žemės. Ir visi paukščiai lesinės jų mėsas. Nėsa tai yra diena Viešpaties keršto — visa žemė bus apvienėjusi“.

Jeigu sugrįžimas Kristaus težada tik ašaras ir išgastą visai žmonijai, ar gi atėjimas krikščionybės gali suteikti ką geresnio? Jeigu viežlybumas, labdarysta ir nepriklausmingumas yra pageidaujama idealais, tai krikščionybė yra netikusio niekam ir turi dingti; o jeigu ašaros, baimė ir supustėjimas yra labiausiai pageidaujami, tai tik paveskime valdymą krikščionybei, ir, kaip be matant, visur bus verksmas, sopuliai, verguvė ir besti ališkumas.

O, kaip-gi ilgai dar mes, Lietuviai, nešime tą nelaisvės ir vargo jungą, kurį antkrovė mums krikščionybė? Pabuskime, pabuskime dabar, nėsa nepoilgam gali būti per vėlu....

Pereinant iš senojo pasaulio int naują, nieko negalima su savim pasiimti.

*

Kaip ricierius buvo ištekliaus pavyzdžiu feodaliu laikotarpiu, taip pirklys pasidarė ištekliaus pavyzdžiu mūsų laikuose; *ponų* vietas užėmė *gaspadoriai*.

*

Drąsiausia eina baisiausiai keliais tas žmogus, kuris neturi nė svetimų nei savo brangenybių.

Orinis laivelis.

Ir manao laivelis iškilo augštai,
Pas saulę jis neša mano sapnus,
Jos žėrinčią pyli pasiekia jisai,
Skrenda per saulės gražiuosius vartus.

Vai saulės pylis! jinai stebuklinga!
Vai mano sapnai po ją vaikštinėja!
Ir šviesą ten ras ir spėką galingą,
Ir saulės daina jų klausą žavės.

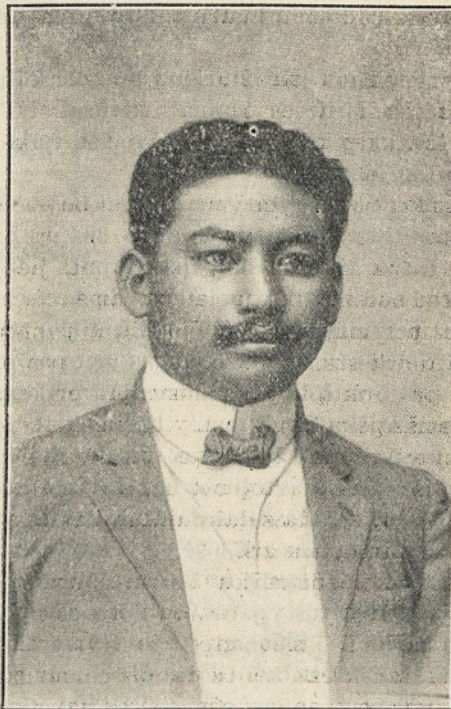
Vai saulės dukra, jinai taip graži!
Ir meilę jinai viena tesupras.

Vai, broliai berneliai, mylėkim visi —
Jon džiaugsmą ir laimę dažnas suras....

Ir mano laivelis sugrįžs pas mane,
Ant žemės sugrįžs ir mano sapnai;

Iš saulės pylies jie sugrįžs pas save,
Ir grįžti savin jie turi nunai.

J. Teanas.

Razanamahery,

Gen. raštininkas draugijos „La Société Mutuelle des Amis Laïques de Madagascar“. Jis visa širdžia atsidaavęs yra laisvamanybai. Kunigai mėgino jin papirkti, bet jis pasiliko nepergalima uola. Garbė jam! Jis yra sądarbininku laikraščio „Ny Masoandro“ ir išguldė kningutę Simon'o, kurioje religijos yra humoristiškai peržvelgiamos. Kningutė padarė didelę įspaudą tarp tegimiu, nepratusiu matyti, kad kas-nors krikščioniu mokinimą užginčytu.

MIKAS PETRAUSKAS.

IŠ MUZIKOS ISTORIJS.

(Žiurėk "L. M." N34).

Romėnų muzika.

Romėnai, užsiėmę nuolatos karėmis, valstijos įrednėmis ir praktiškai-naudingais tikslais, mažai buvo atsi-dėję menui. Romėnų muzika buvo imta nuog etruskų ir graikų. Etruskų architektūriškų paminklų liekanos, ant kurių yra paveikslai, mums liudija, kad pas juos buvę dveilitos fleitos — vienas iš svarbiausių tos tautos instrumentų, — didelės trubos liros ir forminkasai. Be muzikos ne apseidavo prie didesnių pokilių: laidotuvių, vestuvių, puotų, ir prie šokių.

Pakol ant romėnų muzikos ne buvo įtekmės graikų muzikos tai jinau buvo panaši į muziką etruskų. Romėnai pasisavino nuog etruskų fleitą, kuri tapo ir gi jų mylimu instrumentu. Muzika seniausių laikų romiškios istorijos susidėdavo iš šventagiesmių. Kuomet buvę daromos aukos, tai giedodavę chorai mergaičių ir vaikiukų, kuriems pritarėdavo su fleitomis. Per puotas, bežaizdami muzikai ant fleitų, lydėdavo valgių nešiotojus, kad puota būtų kuo iškilmingiausia.

Kareiviškų romėnų instrumentai buvo fleitos, trubos ir ragai.

Romėnai vienok jau žiurėjo į muziką kaip į daile, kuri pažadina širdį ir lepina klausą. Tokios doriškos vertės, kaip kad graikų galvočiai teikė, romėnai šiam menui ne skyrė.

Jų dramatiški perstatymai ir tankiai buvo su muzika. Pirmas toks perstatymas buvo 364 m. prieš Kristų, — tai buvo tikėjimiškoj pakraipoj, nes jie tuomi prašė dievų, kad sulaikytų siaučiančią tam laikui džiumą. Tasai perstatymas susidėjo iš šokių ir pantomimų, pritariant fleitų orkestrui. Keliems metams praslinkus, poetas Livius prie šokių ir pantomimų prikeria jau apribuotą dramatiškąjį veikimą. Livius pats lošė ir dainavo. Klausytojams labai tas patiko ir jie reikalavo skaitlingo iš eilės atkartojimo, bet Livius beatkartodamas užkymo¹⁾. Tada kitas dainininkas Livijų pavadavo dainavime ir Livius tik lošė.

Tragedijos ir komedijos buvo ir su muzika,²⁾ kuriose dainavo atskiros ypatos, dainavo chorai su instrumentų pritarimu. Kuomet tapo išstatyti milžiniško didumo teatrai, tai balsas fleitos dideliame rume pasidarė silpnu. Taigi Neronas stengėsi fleitas užvaduoti vargonais. Apie vertę muzikališko elemento romiškose dramose jau galima spręsti pagal to, kad vardas kompozitoriaus buvo pažymėtas. Žinoma yra, kad prie komedijų Terentiaus prirašė muziką koksai tai Flakas,³⁾

1) Ambros. Ten pat.

2) Os. Fleischer — Neumer-Studie. Leipzig, 1895.

3) Revue des études grecques. T. VII, No. 26. Avril-Iuin-1894. Yra trumpa muzikališka ištrauka iš komedijos Terentiaus Hecyra.

paliuosotinis Klaudias. Prie nekurių dramatiškų veikalų buvusi ypatinga muzika, nes Ciceronas sako, kad pagal muzikos pradžios žinovas galėdavęs atspėti busiančią tragediją.

Pradžioje perstatymo grajijo ant fleitų, panašiai į šių dienų ouverturą; grajijo taipgi ir antraktuose.

Graikų kultūra iš 146 m. prieš Kristaus gimimą įsivyravo Romoj ir visi dramatiški perstatymai jau buvo daromi pagal graikiškų pavyzdžių.

Romėnai doriškos muzikos įtekmės ne brangino ir dėl to pas juos muzika ne buvo skirta auklėjimui jaunomenės. Jie paprastai klausėsi muzikos virtuozų — vergų; patį muziką užsiimdinėdavo, tankiausiai tik kaipo dilletantai. Romėnės dainavo ir skambino ant kitarų. Nabla turėjo vietą augštoje aristokratijoje. Prie muzikų dilletantų priskiriami nekurie iš romiškų imperatorių. Tame daugiausiai atsižymėjo Neronas.¹⁾ Neronas nei-gi su kareiviais pats nesikalbėdavo, kad apsaugojus savąjį balsą. Visuomet jį lydėdavo mokytojas dainavimo, kuris tuojaus Neronui su skepeta uždengdavęs burną, kuomet tasai pradėdavęs garsiai kalbėti. Kadangi, paliepus Neronui, buvo padegta Roma, tai Neronas, stojęs ant angos, pasirėdęs teatrališkais rubais, giedojo tą vietą iš Eneidos, kur yra pasakojimas apie sugriovimą Trojos. Neronas debutavo kaipo aktorius ir kaipo dainininkas, pirmiausiai naminiame teatre, paskesniai cirkė, čia liepė saviems senatoriams ir visiems didikams, kad jam akkompagniotų. Vėlesniai Neronas nuvažiavo Graikijon galėtiniuoties su vienu iš graikiškų dainininkų, bet kad graikų dainininkas turėjo geresnį pasisekimą publikoj, tai Neronas liepė jį papjauti. Kuomet Galba pretorionų buvo apšauktas imperatoriumi, Neronas nusprendė save nugalabinti ir jis savęs labai gailėjosi, tik kaipo pirmo laiko žustančio didžiausio dailininko. Guodžiai prie muzikos ėmėsi ir Helio-gabalas. Jis dainavo, deklamavo fleitai pritariant, grajijo ant trubos ir vargono. Kaligula ir gi buvo linkęs prie muzikos. Šitiems terionams-imperatoriams muzika buvo nuraminimu jų žvėriškų geidulių, bet jų rankose muzika praradė netik dorišką, bet visą rimtą vertę.

Kuomet romėnai doriškai pradėjo pult, nupuolė ir jų menas.²⁾ Ant scenos lošė prasižengėliai, kurie buvo miriop pasmerkti ir kuomet, pagal veikmes, reikėdavo žmogų nužudyti, tai užmušdavo ant scenos tą aktorį, kurio verediktas anksčiau buvo apgarsintas ir rolėje aktoriaus tapdavo užbaigtas.

* * *

Rašydamas šitą skyrių perdėm ir dideliausioj dailij panaudojau muzikos istoriją, parašytą A. Sacchetti, prof. Peterburgo Imperatoriškos konservatorijos, di-

1) Rénan. Histoire des origines du christianisme. Livre VI. L'Antechrist. Paris 1873. Apie meilę Nerono prie muzikos — pusl. 137.

2) Leclý. History of european morals. London, 1869. vol. I

dumoj pertikrinėdamas nurodytus veikalus, ir mažumoje pasinaudojau muzikos istorija Paul Landormy, prof. Paryžiaus universitatės, taipgi ir kitais.

LIETUVIU MUZIKA.

Lietuviai senovėje turėjo savąją muziką, ką liudija apšti gausa liaudije užsilikusių senos varšos dainų. Bet kokia buvo toji muzika pas lietuvius, tai pasakyt sunku. Visokios pasakos, padavimai, mytai, duoda suprast, kad muzika buvo ne prasta, bet visgi raštų liekanų patvirtintų, ir-gi pavizdžių muzikališkų instrumentų, ypač gaidų (skudutis, kanklės, kulinė) nėra. Patirinėjus liaudies dainas, galima pasakyt, kad pas lietuvius didžiausia muzika buvo dainavimas. Dainavo vienok iš senų senovės lietuviai netik vienu balsu — unisonu, bet ir keliais balsais, tvėrė gamtišką harmoniją iš tercios ir kvintos. Vienbalsinė muzika buvo pas visas tautas, bet daugbalsinė buvo didesnėje dalije pas šiaurines tautas. Pas lietuvius daugbalsinio dainavimo buta iš labai senų laikų, daug ankščiau, negu mokyti muzikai sudoravo harmoniją. Vien nupasakojimai tvirtina, kad dainas, kurias dabar dainuoja, taipgi ir seneliai jas dainavę, vienas kitam pritardamų. Visuose Lietuvos pakraščiuose, kur yra lietuviška kalba, seniai dainuoja ir sutartinai, daugumoje dvejų, kartais net ir trijų balsų akkordas pasirodo. Dainavo vėl-gi visokias keturines; keturinėse tai kaip kartas tribalsis rečiau-siai susidorodavo, — ten vis įvairūs pereinami balsai,

kurie vienok turi harmonišką ryšį bendrojo muzikališkojo dainos kekiro. Kaip pritardavo dainai su instrumentu ir kokiame atuokume, — tą pasakyt sunkiau; galbut kad instrumentas sekė motyvą dainos ir savo atskiru skambėsiu pavairindavo pačią dainą, papildydamas ir paplatindamas skambėsio vilnis, tuomi pridudamas daugiau dailumo.

Pas mus dainavimas daugbalsinis buvo iš senovės. Tą galima tvirtinti pasiremiant mūsų instrumentu kanklėmis, kuris pajiegia duot akkordą. Dainavime galėjo but akkordas vartojamas prieš padirbsiant kankles ir tik kankles padarė tuomet, kuomet jau klausia turėjo pasigavusi iš pajautų sątarmės gamtos harmoniją. Ačiu harmonijai, šiadien visasvietinė muzika labai augštai iškilusi.

Nekurie istorikai tvirtina, kad šiaurinės tautos dai-

navusios įvairiais balsais, tverdamos harmoniją, ypač sutartinai keliais balsais dainavę keltai. Jaigu apie keltus sakoma, kad jie žiloj senovėje dainavę keliais balsais, tai lietuviai ne menčiau už keltus tą darė. Pas keltus yra "binu" — mūsų kulinė, bet pas mus yra kanklės, daugiau pamatuojančios akkordą, negu kulinės "remabalsis". Pas finus ir-gi yra panašus instrumentas mūsų kanklėms ir vadinasi "kantelė". Kaip buvo mūsų kanklės derinamos, nežinau. Mano tėvas kadai padarė kankles kun. Al. Burbai ir pats dar vienas turėjo, bet jie, kaip kun. A. Burba, taip ir mano tėvas derino panašiai kaip diatoniška palaipa reikalauna. Stygų turėdavo užtempę po 12. Visos stygos buvo iš plieno. Įdomesniai apie tai pasako kun. A. Sabaliauskas. ¹⁾ — Jis sako, kad ant kanklių paprastai budavę penkios stygos. Paduoda ir formulą kaip stygos suderinama, buk derinama: re, mi, fa sol. Penkiastygiui tas bus teisingu. Bet senoji palaipa iš penkių balsų buvo kitokia. Kn. A. Sabaliauskas tvirtina, kad pamatas lietuvių dainų yra *penkiastygis*. Mano knygutėje "Iš muzikos srities", išleistoje A. Olševskio, Chicagoje, 1910 m. panašiai sakyta. Tiesa, yra dainos, kurios įgula penkbalsinė palaipon, tik ne tokia tai palaipa yra senoji, kokią kun. A. Sabaliauskas paduoda. Aš čia paduosiu vieną iš daugelio dainų, kurios įgula penkbalsinė palaipon, vadinamon kiniečių gamma, buvusią pas keltus.

Šita daina man gerai žinoma, nes ją man pridainavo mano motina. Toji daina dainuota Švenčionių pav., Untagavės kaimo, Palušės par. Pas lietuvius yra gana daug tokių dainų, kurios lig vengia ketvirto balso diatoniškos palaipos, arba ketvirtąją diatoniškos palaipos balsą lengvai prabėgant užkliudo ir tiek. Tokia eilė penkių balsų, kokią kun. A. Sabaliauskas nurodo su penkiastygėm kanklėm, nėra visų seniausia. Viena ten įdomu eilėje kun. A. Sabaliausko paduotų penkių balsų tas, kad pusbalsis mi-fa yra didesnis už pusbalsį ant piano. Ten ne kas daugiau, kaip eilė grynų gamtiškų balsų. ²⁾ Piano balsai yra sulyginti ir J. S. Bachas tą

1) Lietuvių Tauta, kn. II.

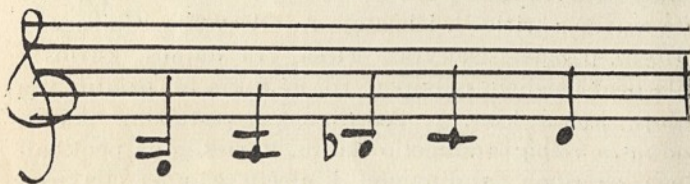
2) Jaigu paimtum ragą ir pradėtum jin pust nuog pamatinės jo gaidos, tai gavę tolesniame putime eilę balsu iš didelės ir mažos tercių — susidorančią gryną kvintą — toji mažoji tercią butu lygi tai terciui, kurią patėmijo kn. Sabaliauskas ant kanklių, butent: nuo re iki fa. Toji tercią bus truputi didesnė, negu tercią piano.

galutinai užtvirtino, parašydamas tam tikrą veikalą. Neturiu po ranka Helmholtz'o veikalo apie "klausos pajautas", ten tas viskas išaiškinama skaitlinėmis. Lietuvių dainose gerai jaučiama penkių balsų palaipa, bet toji palaipa, kokią kn. A. Sabaliauskas paduoda, kaip kartas nėra vien savasčia lietuvių bet daugelio Europos tautų. Senų dainų yra kita palaipa, o instrumentalinės muzikos:— re-mi-fa-sol-la. ¹⁾

Ve, kad mūsų ir šiaip dainos kartais turi savo ypatybes ir nevisuomet pritinka prie piano temperuotų balsų, apie tai ir minėjau ir-gi "Iš Muzikos Srities" knygutėje.

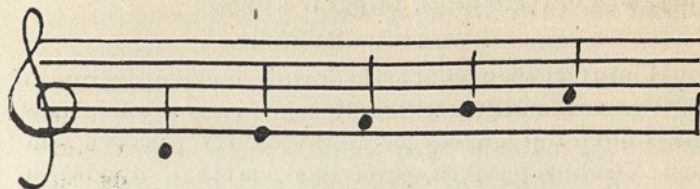
Imantį atidą sutartinį dainavimą, tai sutartinin dainavimo pamatan gali gult toji eilė kanklinių balsų, bet pirmybė visgi priklauso penkbalsiniai dainos palaipai. Kun. A. Sabaliausko padaviamas penkiastygis yra lyg mažoji palaipa ir yra identiška Finų penkiastygiu, kurį Fetis savo veikale paduoda. ²⁾

Finų penkiastygis:

Pagal eiles šių balsų Finai derina stygas ant savo "kantelės", toks jau instrumentas, kaip ir lietuviškos kanklės.

Dabar eilė balsų mūsų kanklių.

Vienoda penkių balsų eilė, tik suderinta "hyperdiapente" arba kvinta augščiau charakterizuojanti mažąją arba minorinę palaipą. Taigi gal Finų skaldai, o Lietuvos dainiai improvizavo žiloj senovėje įvairias dainas, pritardamu vieni kantele, antri kanklėmis.

Kaip Lietuvių, taip ir Finų dainos išlaikytos žmonių omenyje. Esu minėjęs (Iš Muzikos Srities), kad Finų dainos yra panašios į mūsų dainas. Ryšys panašumo mūsų dainų yra ir su graikų žilos senovės muzika. Kadangi senų graikiškų liaudies dainų nėra, tai galima pridėti hymnai. Tautų palinkimai, budas, atvaizdinami tam tikrais veikalais gabesnių žmonių, kurių protas tas visas dvasiškas vilneles sugaudo ir savo palinkimo budu išreiškia kokią nors gyvenimo dalį. Tai gal ir čia duotas palyginimas bus savo vietoj.

Senų liekanų graikiškos muzikos ir-gi labai mažai, bet vis-gi šis-tas yra. Čia paduodu hymną Helios'ui, iš veikalo Gevaert'o. Gevaertas tuos veikalus yra ėmęs iš istorijos muzikos Bellermano. ¹⁾

Hymnas Hélios'ui.

Χι - ο - υο - βλε - φά - ρου πά - τερ Ἁ - οὐς, ῥο - δό
 εβ - θαυ οὐς ἄν - τυ - γα πύ - λων πῆτα - νοῖς ὑπ' ἑ -
 κλυέ - δι δι - ώ - κεις, χρυ - σεα - θῶ α - γαλ - λῶ - με - υος κού -
 μαι, πέ - ρι νῶ - του ἁ - πεί - ρι - του οὐ - ρα - νοῦ

1) Jaigu dėjus pamatan lietuviškos muzikos, tai reikia atkreipt atydą in dainos penkbalsinę palaipą ir in kankliu penkiastygi, kad išvengus didelės paklaidos. Toksai suvienijimas duotu musu muzikai daug ivairumo.

2) Fetis. Histoire Générale de la musique. Tome I, page 44.

Tasai hymnas parašytas stiliuje, arba, kaip dar senovėje graikai vadino, doriškoj "harmonijoj",— palai-

1) La Mélodie antique dans le chant de l'Eglise Latine par Fr. Aug. Gevaert. Gand 1895 a.

poj. Iš dalies tas hymnas įdomus savu ritmu, bet tris užbaigos tarpai primena lietuviškas dainas. Trečias tarpas nuog galo yra čia minore, bet tokiu būdu eisena lietuviškose dainose pasitaiko majore, kas dar greičiau ir įdomiau, ir taipgi į pabaigą. Tokiu būdu aš užbaigos vingius panaudojau vaidelūčių maldoj prie aukuro “— Birutė”.

NEMESIS.

Kompozicija Mesomédés, apie 140 m. po Kristui.

Grakai su lietuviais žiloj senovėj matyti turėjo įvairių ryšių, kadangi Athėnuose Platono Akademijoje buvo apie gerulius arba lietuvius skaitomi mokiniams geografo Xenofono raštai (apie 400 metų prieš Kristų), kuriuose sakoma, kad pas lietuvius labai gražūs šokiai, kurie išsitobulino iš tos nuomonės, buk šokimas — tai dangiškas dievų amatas, o muzika — tai dievų balsas arba šneka.¹⁾

1) Plato. Mikas Stakenas, “Vien. Liet.” No. 2, 1912 m.

Žiemos fragmentai.

I.

Suskambėjo ledo pančiai,
Suskambėjo kristaliniai,
Krinta baltos sniegurėlės,
Siaučia debesiai snieginiai.

II.

Baltu plosčiu apsiautus
Giria stovi, it senuolė,
Bedumuoja liudną dumą —
Ledas kausto ją varguolę.

III.

Štai rogutės nuo kalnelio
Int pakalnę nusileido,
Tarsi rožė pražydėjo
Ant mergaitės balto veido...

IV.

“Pamėgįsime dar kartą
Nuo kalnelio, nuo viršunės!...
Lyg tas vėjas, klonin skrisim!
Ligi upės, lig ledinės...”

V.

Blizga aštrios plieno briaunos —
Tai jaunimas čiužinėja,
Kaipir stirnos linksmios, mitrios,
Čiuožia, svaidos, šokinėja.

VI.

Plienas raižo stiklą-ledą,
Braižo linksmą jausmo upą;
Jaunikaitį spėka gena,
Kaipir valtį bangos supa.

VII.

Baltas ukas oru lekia,
Vėsula pukus nešioja.
Kaip jie limpa, kaip jie glaudžias!
Vienas kitą pakavoja....

J. Tranas.

V. K. Račkauskas.

Apie Socializmą.

(Pagal Ira B. Cross, Ph. D.).

(Žiur. „L. M.“ N34).

Antras priešgynimas, kaip priparodo socialistai, yra tame, kad kapitalistai, išstatydami prekes rinkon ir norėdami kuogreičiausiai produktų užauglį paversti į piningus, yra priversti numušinėti tų produktų kainas. Ačiu tam sumažėja ir darbininkų uždarbiam, o su tuo mažta ir jų taip vadinamoji pirkimo spēka (purchasing power). Nužemintos kainos numuša uždarbį; nupuolus uždarbiam, sumažėja darbininkų pirkimo spēka; darbdavys parduoda mažiaus produktų ir, žinoma, mažiaus teuzdirba. Ačiu tam kaskartas tankiau atsikartoja panikos, o tuom tarpu išdirbystė vis labiau koncentruojasi, pereina į trustų sistemą; skurdas didinasi; pagaliaus darbininkams belieka vienintėlis išganymas: įrengimas socialistiškos valstybės. Iš to aišku, kad, anot socialistų, kapitalizmas pats sau rengia kapą.

Tačiaus priešgynimas yra tame: patobulintas išdirbyste budas reikalauja didesnio sukuopimo kruvon kapitalo ir pertai, kaip matoma, kaskartas vis daugiau kapitalo įdedama į įvairius industrijos užmanymus. Patobulinimai taip-gi sumažina vertę kapitalo, įdėto į esančius jau procesus. Visa tai numažina gaunamą nuo kapitalo pelną ir padidina industrijos koncentraciją. Vienas kapitalistas praryja kitą, jų skaitlius mažta, ir kapitalistų luomas, pagaliaus, pasiliaus veikės, kaip luomas, nesa visuomenės luomas, kad but galima jį luomu vadinti, privalo turėti tam tikrą minimum skaitlių sąnarių. Vienoje pusėje bus keletas kapitalistų, valdančių visą industriją, o kitoje pusėje bus susiorganizuves, luominiai-susipratęs proletarijatas, susidedas iš milijonų darbininkų. Aišku, kad spēkos nebus lygios, tad ir kovoje už pirmybę, kaip tvirtina moksliškojo socializmo pasekėjai, butinai turės griuti kapitalizmas, ir jo vietą užims socializmas.

Iš viršiaus privestų argumentų (nuo 1 iki 6) moksliškojo socializmo pasekėjai daro šitokį išvedimą: socializmas yra neišvengtinas, nesa: 1.— išdirbystė po kapitalizmo vėliava negali amžinau užsilaikyti; 2.— daleidžiant, jog minėtieji augščiaus argumentai sulig to, kad kapitalizmas pats save naikina, yra pamatuoti, busimas draugijos evoliucijos laipsnis tegali buti socialistiškas.

KOKIU BUDU TURTAI PEREIS Į VISUOMENĖS RANKAS?

Nuolatos klausiamą moksliškojo socializmo pasekėjų apie tai, koku budu visuomenė paims į savo rankas išdirbystę ir jos įrankius. Ar toji permaina įvyks laipsniškai, ar umai, vienu sykiu? Ir kaip tai turės įvykti?

Atsakydami į tai, beveik visi šios dienos moksliškojo socializmo pasekėjai sutinka su tuo, kad surėdy-

mas iš kapitalistiškojo virs socialistiškuoju greičiau evoliucijos keliu, negu revoliucijos. Pirmų pirmiausia socialistai turės laimėti rinkimuose. Tuokart socialistai valdininkai prirengs kelią tai permainai, išleisdami reikalingus tam tikslui įstatymus, papildydami konstituciją ir aprinkdami atsakančius ir visai tai permainai pritariančius teisdarius. Jai sąlygos permainai bus tinkamos, tai išdirbystė pereis į socialistiškos valdžios rankas.

Kaikurie socializmo kritikai sako, buk visa tai neapsiesią be prievartos, be pavartojimo spēkos, nesa kapitalistai nesutiksą skirties su nuosavybe. Socialistai, atsakydami į tai, tvirtina, kad išdirbystės socializacijos dėlei nereikėsą iškelti civiliškąją karę, nesa tos gady-nės kareiviai jau bus apsipažinę su socializmo principais, bus persitikrinę sulig jų teisingumo ir pertat atsakys stoti kapitalistų pusėje, nesa žinos, kad darydami tai, jie eis patįs prieš save.

Toliaus moksl. socializmo pasekėjai sako, kad jie nežino, kokie metodai bus panaudoti tam, idant įvyktų kolektivė išdirbystės nuosavybė, tačiau jie paduoda kelis, kurių katrie-nors, gal buti, ir bus panaudotais.

1.— Atsisakymas iš liuosos valios. Manoma, kad rasis gana daug kapitalistų, kurie atsisakys nuo savo turto kolektivės nuosavybės dėlei.

2.— Pirkimas. Visuomenė, gal buti, atpirks tas išdirbystės šakas, kurios bus socializuotinos.

3.— Pensijos. Manoma, kad visuomenė paims į savo rankas reikalingas jai industrijos šakas ir jų savininkams paskirs pensijas iki jų gyvai galvai.

4.— Kompeticija, arba konkurencija. Daleidžiamą taip-gi, kad visuomenė pati užsiims išdirbyste ir konkuruos su kapitalistais, laipsniškai išstumdamą juos laukan ir išgriaudamą tokiu budu privatiškąją nuosavybę.

5.— Konfiskavimas. Visuomenė galės konfiskuoti visus išdirbystės įrankius ir paimti juos savo nuosavybėn ir vartonėn. Moksliškojo socializmo pasekėjai pripažinta, kad kapitalistai aplaikė savo turtus tik pasisavindami nuo darbininkų tai, kas darbininkams priklausė, o tas pasisavinimo darbas buvo dirbamas įvairiais budais: augštos rendos, procentai, pelnas ir tt. Tattai visuomenė, konfiskuodamą kapitalistų turtus, atims iš jų tai, ką jie jau yra iš darbininkų atėmę.

KOKIA GALI BUTI TVARKA, ĮVYKUS SOCIALIZMUI?

Nors utopiškieji socialistai išdirbo su mažiausiomis smulkmenomis savo išsvajotosios ideališkos valstybės planą, tačiau moksliškojo socializmo pasekėjai tankiausia atsisako piešti busimosios valstybės paveikslus.

Išdalies jie turi tiesą taip daryti, nesa nėra galima teisingai išpranašauti ateitį, matant, kaip beveik kasdiena visuomenės gyvenime įvyksta svarbios, o tankiai ir nepermatytos permamos. Iš kitos gi pusės kiekvie-

nas turi tiesą žinoti, ko galima laukti ir tikėtis nuo busimo surėdymo, daleidžiant, kad, ateities laukiant, neįvyks permainos, galinčios kitaip pakreipti žmonių mintis ir gyvenimo aplinkybes.

Tuli išmūšs socialistai, kaip lygiai ir ne-socialistai, bandė suformuluoti tam tikrą planą, kurs gali įvykti, jai sulauktume socialistiškos tvarkos.

Žemiaus paminėsime keletą jų paduodamųjų schemų kad ir suglaustoje formoje.

Socialistiškoji kooperatyvė draugija politiškuoju atžvilgiu turės būti demokratiška pilnoje šio žodžio prasmėje. Renkamoji (*representative*) forma valdžios su jos teismais, įstatymdavystės ir išpildomomis (*executive*) įstaigomis turės pasilikti, tik galutinis tų įstaigų nuosprendis priklausys nuo visų žmonių balso. Tiesą balsuoti turės visi lygiai, vyrai ir moters, išskyrus, žinoma, svetimžemius, kriminalistus, nepilnapročius ir nepilnamečius. Iniciatyva, referendum ir tiesa atšaukti valdininkus iš jų vietų — bus, taip sakant, dalis valstybės politiškos mašinos, kurią valdys patįs žmonės.

Sulig naujosios valstybės ekonomišką išvaizdos, — tai ji, anot žinomo Suv. Valstijoje socialisto John Spargo, (žiūrėk jo "Socialism") busianti, maž-daug, šitoki:

1. — Visuomenei priklausys visi gamtos turtai: žemė, kasyklos, girios, vandenų keliai, naftos šaltiniai, ir t. p.;

2. — Visuomenė prižiūrės ir tvarkys visa tai, kas rišasi su transportacija ir komunikacija, išskyrus tokius dalykus, kurie tarnauja tik personališkiems atskirų žmonių reikalams;

3. — visuomenei priklausys visa industrija visose savo šakose.

4. — visuomenė rūpinsis organizavimu darbo spėkų viešiemis reikalams, kaip antai statymui mokyklų, ligonbučių, prielaukų, tiesimui kelių, statymui tiltų, vandenvedžių ir t. p. Jai priklausys mašinos ir įrankiai, kurie juogiasi netik su išdirbyste, bet ir su produktų išdaliniu.

5. — Į visuomenės rankas pereis visos kredito ir piniginės funkcijos, kurios dabar randasi atskirų žmonių rankose.

Gali būti, kad išpradžiu užsiliks dar tam tikras skaitlius ir privatišką produkcijos bei maino įstaigų, ypatingai tokių, kurios rišasi su išdirbimu įvairių prabingties (luxury) daiktų. Galės užsilikti maži daržai ir maži ūkiai ir po pavienių asmenų kontrole taip ilgai, kol juose (daržuose ir ūkiuose) nebus išnaudojami kiti žmonės. Pamatą, kuriuo remiasi socializmas, yra tai visiškas panaikinimas išnaudojimo vieno žmogaus naudai kito, tad ir ateities draugijoje negalės būti vietos jokiai eksploatacijai.

Klausimas sulig to, kaip bus organizuojama ir vedama socializuotoji (socialistiška virtus) industrija, yra bene tik svarbiausias. Kaip bus tvarkoma išdirbys-

tė socializmui įvykus? Visame prisilaikant idealų, viskas turi būti vedama sulig demokratiškumo principų, nesa kitaip socializmas niekuo nesiskirs nuo tokio draugijos stovio, kuriame visukuo valdytų valdžia, o ne visuomenė. Paveizdan dideli biurai su parinktais ekspertais tvarkymui ir vedimui socializuotos industrijos, visiškai nesutiks su demokratiškumo principais, ir panaši tvarka negali būti pavadinta "industrialė demokracija". Darbininkai, dirbantie bile kokioj socializuotosios industrijos šakoje, privalo turėti balsą ir sulig jos vedimo bei tvarkymo, o tai atsiekama tik ačiu iniciatyvai, referendumui ir tiesai atšaukti netikusius valdininkus. Toliaus darbininkai privalo turėti tiesą rinkti ar skirti sau viršininkus, nustačius jų darbo vandas, algas ir darbo sąlygas. Industrija turės būti taip sutvarkyta, kad nebutų to bereikalingo turtų eikvojimo, koks prie šiandieninės konkurencijos yra matomas: turės išnykti tarpininkai, spekulioriai, garsintojai, stambūs ir smulkūs vertelgos, be kurių kapitalistiškas surėdymas negali apsieti.

Prie socializmo atskiras asmuo turės tas pačias, praktiškai imant, tiesas, kokias turi ir dabar, tik su šita labai svarbia išimčia: jis negalės užsiimti joku, taip sakyti, bizniu, bus duota jam proga paversti kitą žmogų jo dėlei, t. y. jo naudai, dirbti. Jis taipgi neturės tiesos nieko tokio daryti, kas galėtų kenkti visuomenės gerovei. Kadangi socializmui įvykus turės žuti eksploatacijos, arba išnaudojimo, sistemas, tad niekas, sveikas budamas, negalės gyventi kito žmogaus triusu, išskyrus tokiuos žmones, kurie tarnaus (ne fizišku darbu) visuomenei ar ir atskiroms ypatoms; pvzd. mokytojai, artistai, muzikantai, aktoriai, pamokslininkai ir t. p.; juos užlaikys tie žmonės, kuriems jie tarnaus ir bus reikalingi. Nebus žmonių, neturinčių užsiėmimo; darbas bus visiems.

Nors kiekvienas žmogus turės dirbti, vienok nereikia manyti, kaip tai tuli socializmo kritikai nurodinėja, kad vyriausybė skirianti kiekvienam žmogui darbą. Perdaug didelis prisigrudimas darbininkų vienoj kokioj nors šakoj galės but pašalinamas numušimu uždarbio, sulig tam tikrų įstatymų. Taip pat pakëlimas uždarbio kitoj kokioj šakoj, kur truksta darbininkų, ir-gi galės pagelbėti.

Moksliškojo socializmo pasekėjai, kalbėdami apie ideališkąją ateities valstybę, nurodo į tai, kad tuokart nebus tokių išmokėjimų individuumams ar ir korporacijoms, kaip: rentos, nuošimčiai (procentai) ir pelnas; tiems reikalams darbininkai šiandieną yra priversti atiduoti dalį savo triuso. Ateityje to nebus. Darbininkai gaudami pilną savo darbo vertę, galės daug geriau gyventi, negu jie dabar gyvena. Tokiu budu jie daugiau laiko ir spėkų galės pašvęsti lavinimuisi, pailsiui, geresniam gyvenimui ir, abelnai imant, prie tų aplinkybių, kurios turės įvykti, socialistiškajai tvarkai įvy-

kus, visas žmonių gyvenimas turės būti lygesnis ir tūnkamesnis.

Mokslīskasai socializmas neskelbia, kad socializmui įvykus, bus panaikinta šeimyna, ar ir religija; neskelbia taip-gi, kaip tuli (net ir lietuviai, pvzd. kun. A. Dambrauskas) kritikai socializmui prikiša, kad žmonės bus verčiami vienodose grīčiose gyventi, vienodai rengties, mislyti, veikti, valgyti etc. — Tai trumpai sutraukus, laukiamasis mokslīškojo socializmo pasekėjų idealas.

Į viršiaus minėtuosius argumentus socializmo kritikai daro savus užmetimus, kurių keletą (bent svarbiuosius) čia paminėsime.

Sakoma jų, jog "industrialė demokracija" negalinti įvykti jau ir delto, kad ne visi lygiai rupinsis visuomenės labu; žmonės bus žmonėmis, t. y. vieniems rupės visuomenės reikalai, o kitiems tiktai ypatingieji, savieji; vieni darbuosis visuomenei pasišventę, o kiti darbuosis tiktai sau, neatsižvelgdami į visuomenę ir nepaisydami to, ar jų darbas sutinka su abelnu visuomenės idealo supratimu, ar ne. Darbininkai nori geriau gyventi, bet ar jie norės paimti ant savės atsakomybę, surištą su vedimu ir tvarkymu visuomenės industrijos? O jai norės, tai ar galės?

Kitas kritikų aiškiai pastatomas klausimas yra šitas: ar yra galima atiduoti darbininkui pilną jo darbo vertę? Jai taip,— tai koku budu tą vertę galima nustatyti? Pavyzdžiui, kaip aprokuoti vertę darbo, leskime sau, kningvedžio (buchalterio), darbų prižiūrėtojo ir t. p.? Jai darbo vertę spręsti pagal tai, kiek tas darbas yra visuomenei naudingas, tai pasirodys, kad vieni darbai yra naudingesni, kiti ne tiek naudingi, bet nors nėra nenaudingi; vieni reikalingesni, kiti — ne tiek reikalingi, nors nėra nereikalingi. O jai darbo vertę spręsti pagal sunaudotą visuomeniškai reikalingam darbui laiką, tai susiduriama su klausimu: kaip sulyginti tą laiką, kurį suvartoja darbui patyręs ir išlavintas savo darbe darbininkas, su laiku, kurį sunaudoja nepatyręs ir neišlavintas darbininkas? Pagaliaus, jai už darbą bus mokama pagal tai, kiek darbininkas reikalauja tinkamam savo ir šeimynos pragyvenimui, tai atsitolinama nuo principo, jog "darbininkas gauna pilną savo pagaminto produkto vertę".

Sekantis kritikų užmetimas yra toks: kokią įtekmę į draugiją turės tai, kad kiekvienas žmogus bus užtikrintas, jog neliks be darbo? Šiandieną baimė netekti darbo priverčia darbininką laikyties vietos ir tinkamai atlikti savo darbą. Kas gi įvykus socializmui, vers darbininką tinkamai atlikti savo darbą? Ar ne bus su jais taip pat, kaip dabar yra su įvairiais valdininkais, kurie tik žiuri, kad nustumus nuo savės darbą, ir jiems nerupi, ar darbas tinkamai atliktas, ar ne? Į tuos užmetimus socialstų atsakoma, kad nėra ko bijoties šituo atžvilgiu, nesa kiekvienas darbininkas tuokart supras,

kad, dirbdamas visuomenei, dirba pats sau ir to delei į savo darbą visados dėsi dalį, taip sakyti, savo sielos. Vienok, iš kitos pusės, nereikia užmiršti, jog daugybė kooperatyvų žlugo vien dėl to, kad jų dalininkai ir vedėjai perdaug jautėsi dirbą sau, dirbdami kooperatyvui.

* * *

Prie užbaigos.

Viršiaus tilpusiame straipsnyje norėjau atsakyti pagal Ira B. Cross'a, Ph. D., į šituos klausimus: kas tai yra socializmas? Kokios yra socializmo pakraipos? Ar galima yra socialistiškoji valstybė? Ko galima tikėties, jai tokia valstybė įvyks. Greta atsakymo į tuos klausimus reikėjo pasakyti, kaip į juos žiuri kritika; nesa kitaip straipsnis turėtų tiktai agitatyvišką spalvą ir daugiau nieko; o mūsų, "L. Minties", užduotis yra ne tiek atsižvelgti į vienpusę agitaciją, kiek į visapusišką bile klausimo, kurį sau aiškiname, gvildenimą. Antra pusė vertus mės iki šiol neturėjome progos tokioje šaltoje formoje pakalbėti apie klausimą, kurs šiandieną jau daugelį ir lietuvių užima, t. y. apie socializmą. Iki šiol mės girdėjome, arba karštą agitaciją, kurioje gan tankiai apsilenkiami su teisybe, o dar tankiau su logika, arba vėl karštą kritiką, kurią deja! vargiai kas pavadinis rimta ir ne-vienpusiška.

Neabejoju taip-gi, kad šis straipsnis ne vieną "L. Minties" skaitytoją paragins arčiau susipažinti su socializmu, kaipo draugijiniu mokslu, nes, kaip ir ypatingas prityrimas parodo, daugelio mūsų pažintis su socializmu semta iš agitatyviškų brošiurėlių, o jos toli gražu nepajiegia tinkamai klausimą apšviesti.

Norintiems arčiau susipažinti su socializmu, žemiaus paduodu surašą svarbesnių veikalų anglų kalboje. Lietuvių kalboje teoretiskų raštų apie socializmą visiškai nedaug teturime.

W. D. P. Bliss. — Encyclopedia of Social Reform. New York, 1908. Yra panašus veikalas ir vokiečių kalba: C. Stegman und C. Hugo — Handbuch des Socialismus, Zürich, 1897.

E. Barker. The Political Thought of Plato and Aristotle. New York, 1906.

Rev. A. Barry. Christianity and Socialism. London, 1890.

A. Bebel. Woman under Socialism. New York, 1904. Išversta ir lietuvių kalbon: "Moteris ir socializmas"; dar spaudoje.

E. Bernstein. Evolutionary Socialism. London, 1909.

K. Buecher. Industrial Evolution. New York, 1901.

C. J. Bullock. Introduction to the study of Economics. New York, 1897.

I. B. Cross. The Essentials of Socialism. New York, 1912.

F. Engels (1820—1895). Landmarks of Scientific Socialism. Chicago, 1907.

- Socialism, Utopian and Scientific. Chicago, 1903.
 The condition of the working class in England in 1844. New York, 1887.
 The Working-Class Movement in America. London, 1888.
 The Origin of the Family, Private Property and the State. Chicago, 1902.
 (C. Fourier (1772—1837).) Selections from the Works of Fourier. London, 1901.
 M. Hilquit History of Socialism in the United States. New York, 1902.
 Socialism in Theory in Practice. New York, 1909.
 J. A. Hobson. The Evolution of modern Capitalism. London, 1896.
 M. Kaufmann. Utopias from Sir Thomas More to Karl Marx. London, 1879.
 K. Kautsky. Frederick Engels, His Life, Work, and Writings (yra lietuvių kalboje: "Priėkus Engels").
 The Class Struggle (yra lietuvių kalboje: "Kliasų kova").
 Ethics and the Materialist Conception of History. Chicago, 1907.
 The Social Revolution. Chicago, 1903.
 Communism in Central Europe in the Time of the Reformation. London, 1897.
 F. Lassalle (1825—1864). The Working-man's Program. New Ycrk, 1899.
 Open Letter to the National Labor Association of Germany. New York, 1901.
 Science and the Working man. New York, 1901.
 K. Marx (1818—1883). Capital. Chicago, 1908—1909.
 A Contribution to the Critique of Political Economy. New York, 1904.
 The Poverty of Philosophy. Chicago, 1910.
 Value, Price and Profit. N. Y. 1901.
 The Eastern Question. London, 1897.
 The Civil War in France. London, 1871.
 Revolution and Counter-Revolution. London, 1896.
 Wage—labor and Capital.
 K. Marx ir F. Engels Kommunistų Manifestas.
 W. Morris. Pažvelgus atgal, — Prano Siulelio vertimas.
 J. Spargo. Socialism. New York, 1906.
 The Socialist; who they are and what they stand for. Chicago, 1906.
 M. Stirner (Johann Kaspar Schmidt). The Ego and his Own. N. Y., 1907.

MEILĖ.

(Pagal Il. Riepiną).

Nėra pasaulyj didesnės meilės, kaip Žemės linkui žmogaus. Musų prigimtoji motina — drėgnoji Žemelė, kaip ji mus myli!

Yra motėrų, didžiai mylinčių savo vaikučius ir — labiausia — nenusisekusius.

Kitos myli savo vyrus ir — labiausia — girtuoklius ir grubijonus; palaiko jų gyvąją sielą ir tankiai priverčia pasigailėti jų ašarų.

Abelnai, moteris — išgimusios altruistės, mielaširdystės seseris: jos tveria meilės pobudį ant žemės-

Gi pati Žemė teikia joms nepasiekiamos kantrybes pavyzdį ir pataikavimą meilei: drasko ją įvairiais geležiniais įrankiais, apverčia purvais, suverčia visas liekanas ir apdrabsto įvairiomis nuomatomis... Žemė vis kenčia ir pakelia ir už visą žiaurumą ir panieką linkui jos atsimoka žmogui labu. Labu geros, mylinčios motynos; man neretai išrodo, jog ją iki ašarų priveda kiekvienas dasilytėjimas ir apsidalinimas su ja visuo-ko žmogaus darbininko.

Žemė iš tikros teisybės turėtų buti priežaščia mūsų kantraus Akafisto.

O, pamylėtoji — džiaugkis! — Žemė.

Džiaugkis, apteikiančioji mus neišpasakytais gardumynais!...

Džiaugkis, pasididžiudama iš mus apteikiamų žydinčių kvietkų!

Džiaugkis, kvepenčiausiais aromatais mus apteikiančioji. Išaugštintoji!

Džiaugkis gardumo vaisiais mus vaišinančioji!

Ištvirtusiamjam, nelabam žmogui tatai pasirodys juokinga. Jis vis brenda gilyn į nepadoraus pageidavimo pasielgimus. Jo paslapčių niekas nežino... Jis gyvena Kaino gudrybėmis.

Bet Žemė tatai regi, viską žino.

Žemė — tavo motyna — atidžiai veda savo sąskaitą sulig žmonių pasivedimų.

Vargas miestui ir visai šaliai, jaigu kurioje neapsireikštų gyvenimas "septynių teisingųjų"!..

Tuomet užsirustinimui, kerštui ir žiaurumui rubežiaus nėra.

Nejaugi žmogus užmiršo apie dalį Sodomos ir Gomoros. Gerkueanumo, Pompejos ir Stabijos, Kašo Mičiolijos, salų šv. Martininko, Palermos, visos Kalabrijos ir daug-daug kitų vietų, dideliomis kančiomis apamokėjusių Žemei, netekusiai kantrybės...

Ji baudė žiauriai. Jos katastrofos stebuklingos.

Vis tai stebuklingosios pasaulio pabaigos, kuriomis Biblija pranašišškai grumoją visai žmonijai už įpuolimą nuodemėna.

Bet mes dar gyvename, — reikia, yra dar šventų žmonių ant žemės!

Tiktai dėlei jų mus žemė gailauja.

Ji mus taip myli!...

I.

Saužudybe.

(Žiurék "L. M." N34.)

Augščiau kalbėjau vien tik, kokioje šviesoje persta-
to statistika saužudystės klausimą. Dabar pereisime
prie sekančių, butent kliniško.

Jau seniau buvo patėmyta, kad žudosi ne vien tik
dvasia sergantieji, bet ir visai sveiki. Kuomet labiau
pradėjo plėstis psichiatrija, kartu užgimė ir mintis apie
saužudybę, kaip psichozo vaisių. Tą mintį pirmiau-
sia pagimdė Esquirol. Budamas Paryžiuje gydytoju
prie vieno ligonbučio jis patėmijo, kad iš 1898 dvasia
liguistų moterų kėsinosi žudyti 198, tai yra daugiau
negu 10%. Prie to šioje srityje pažymėtini Kovalevs-
kio, Burdin'o, Winslow'o, Talret'o ir kitų darbai. Ne-
kuriė psichiatrai betyrinėdami patėmyjo pas dvasia ser-
gančius net didesni pasikėsinimų nuošimtį: Violon
10%–30%, italas Alberti 17%. Pagal Bingham Angli-
joj 1890–1902 m. iš 788,000 ligonių buvo 201 nusižudy-
mas, arba 0,25%. Rusijoje, pagal d-ro Ignatjevo statis-
tiką žudymūsi skaičius pas ligonius dasiekęs
0,33%–0,44%.

Jeį žiurėti dvasinių ligų įvalkas, tai daugiausia sav-
žudžių duoda melancholikai, alkoholikai ir nekuri kiti.
Palei esančias skaitlines $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ savžudybų ir puola ant
dvasia sergančių. Bet jei priimti atydon ir pasikėsini-
mus, tai tendencija savžudystos pas sveikus į 100 silp-
nesnė. Tik reikia atminti, kad psichikiniai žmogus greit
pagenda, ir tokius umus perėjus sunku privesti prie
tikros statistikos skieties. Duokime, kuomet nustojus
mylimos ypotos, arba išėjus kivirčioms šeimynoje, ypata
apimta staigu proto sumišimu žudosi, tai tas nepriveda-
ma prie dvasia sergančių skaičiaus, nes juose permainą
sunku buvo permatyti. O kuomet kalbama apie tokį
pacientą, tai suprantama suvis išisaknėjusi liga.

Kartais savžudystei papildyti užtenka suvisu men-
kos priežasties. Proal (Воспитание и самоубийство дѣтей)
kalba apie 13 metų vaikūtį nusišovusį vien dėlto kad
bijojos but nubaustu už staldengtės suplėšymą. Eulen-
burg (Schuelerselbstmorde) priveda faktus kuomet
mergina 15—16 metų žudėsi dėlei žvairumo, ar nustoji-
mo plaukų. Didelį nuošimtį (net 50) tokių savžudžių
duoda mokykla, ypač vidutinė. Nereikia kalbėt, kaip
pasidaugina jų tarpe užsimušimai kvotimų laiku, ku-
met gavus dvejuke, grėsia nemenka kalba—pašnekėsis
su tėvais ir likimasis antriems metams. Bet buva ir to-
kių atsitikimų, kad sunkumo dėlei negalėjus užduoto
išsimokyti 14 metų vaikas karias (Baer.), arba 12 me-
tų pirm pradėjus mokinti irgi karias (Siegert). Tik
reikia pridurti, kad staigus prie savžudystės palinki-
mas tankiausia atsiranda pas silpnavalius.

Tankiai buva net psichikinis užsikrėtimas pamėg-
džiojimo ar išikalbėjimo įvalkoje. Iš panašių atsitiki-
mų pažymėtini Versaliaus epidemija — 1793 metais,

Ruano—1806 m. ir Štutgarto—1811 m. Net žinomas
toks atsitikimas, kad 1772 m. Francijoje invalidų name
viena diena pasikorė 15 žmonių. Arba imkim pavyz-
džiu dabartinį Imatrą. Seniaus Lyzos prudą. Apie tą
prudą sentimentalai aprašė Karamzinas, kaip pasis-
kandino vargšė Lyza.. Ir žmonės taip tuomi persiėmė,
kad dauguma ir ištiesų jame skandinos. Vienas juokda
rys sudėjo tam tyčia tokią epitafiją.

Здѣсь въ воду бросилась Эрастова невѣста,

Топитесь дѣвушки: въ пруду есть довольно мѣста.

(Čia nusiskandino Erasto sužiedotinė, skandykitės mer-
ginos, prude užteks vietos).

Sau išikalbėjimas tur nemažą reikšmę. Prisimin-
kime nors tebesitęsančią Balkanų karę. Rusijoje
buvo atsitikimų, kad 13—15 metiniai gimnazistai už
simanę kariauti bėga nuo tėvų į Balkanus. Čia aiškus
sau išikalbėjimas, nors po išpudžiu skaitomų mušių
ir pačiam pakariaut. Ir kartais pasiskaičius apie sav-
žudystę ir užėina noras nusižudyti. Galima dar sau pri-
simint ką tik praėjusį Pinkertonų Cholmesų etc. vieš-
patavimą. Nevieną jis nuvedė prie donkišotiškių špie-
gų rolės. Taip-pat sau išikalbėjimu gal but išaiškina-
mas susideginimas masėmis rusų įvairių atskalonų. Ar-
ba žinoma, kuomet 500 konfucionų nusižudė, kuomet
tikėjiminiai priešai sudegino jų šventas knygas. Sau
išikalbėti geriausia gal pesimizmu apimta ypata.

Kyla klausimas, ar gal ypata *apmąstius* padaryt sau
mirtį? Ar gal, kuomet nors sutraukti skaičius su
šiuo pasauliu. Kitaip tarius, ar gal ypata pilnam, svei-
kam prote žudyti? Turime pripažinti, kad nekurioms
ypatoms tas galima. Prisiminkim nors graikų stoikus.
Reik pridurti, kad rytų žmonės atkeršindami kitiems
karias netoli namo to žmogaus, kursai padarė jam ne-
malonumą. Bet tiktai tokią pažvalgą turima priimti
su atsargumu. Juk padarius ypatai nemalonumą sukil-
davo dvasinis afektas. O tai ką mes įpratę skaityti
apmąstyti, tai tur svarbą tik *paviršutinio* apmąstymo.

Pažymėtinu dar yra tas, kad kartais tverias savžu-
džių klubai, nors Berlyne 1813 m.. Vienoje 1824 m. ir
paskutiniu laiku Jungtinėse Amerikos Valstijose. Bet
į juos traukia tik tokius žmones, kurie tur įgimtą ligą,
pesimistus, arba jau nuoseniai nešiojančius savyje sav-
žudystės idėją.

Tokiu budu savžudžius mes galime padalinti į dvi
rūši, palei aiškius nusižudymų faktorius. Dvasia ser-
gančių žudomasi $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$. Paskui didis nuošimtis žudan-
čių ačiu afektams. Ir maža dalis, kurie žudosi su neva
aprovavimu.

Kyla klausimas, ką-gi daryt, kad sumažinus savžu-
dybių skaitlių? Bet čia mes sutinkame priežastis apie
kurias augščiau kalbėjau ir kurias perkeisti, tai ilgo
laiko darbas: socialis stovis, ekonominis padėjimas ir tp.
Nejaugi karės neišvengiamos? Faktai mums rodo, kad

ramiu budu budavo sutaičios valstijos. Statistika nurodo, kad sumažėjus alkoholio vartojimui, sumažėja ir savžudystė; imkim pavyzdin Norvegiją. Nejaugi jei tam tikrais įstatais suvaržyt alkoholio pardavinėjimą, ar tas neprisidėtų prie savžudybių sumažėjimo? O jau vienai kartai sveikesnei esant, sekančios vis sveikesnėmis, skaistesnėmis augs.

Ypatinga doma (kalbant apie Rusiją) tur but atkreipti mokyklų reformą. Jug jų režimas, valdininkumas tai ir duoda didžiausią nuostimtį tų savžudžių. Reikalinga, kad kartu su tuomi kad mokinti mokyklose ir auklėtų. O be to suvis tur nustot laipsnių, įvairių kvotimų vertė.

Koksai nebutų gyvenimas, kaip juodu jis neišrodytų, niekuomet nereikia nusiminiman įpulti. Kiekvieno idealu ne tik protas yra, bet ir širdis, ne nedirbamas, bet darbas ir t.p. Ir jis nuslopins pesimizmą. O toji kova su pesimizmu ir tur but mokyklose varoma. Dabar gi suvis priešingai. O patį žmones, ypač jauniems tur optimizmą savo aušrine laikyti.

Protas sutvėrė ant šios žemės gerumo idėją. O į toki protą tik ir liekas tikėti. Taip tikėdami dasieksime tos šviesios ateities, kuri tuo malonesnė bus, kuo juodesnės yra mintis savžudybe apimtos.

Bet tai ne umo laiko procesas.

V. Sn.

XI—12.

Naudotasi:

A. ВЕХТЕРЕВЪ.
ХЛОПИНЪ

О причинахъ самоубійствъ.
Самоубійство и покушенія на самоуб. въ русскихъ учебныхъ заведеніяхъ,

АДАМОВИЧЪ.
СѢЛІКАС.

Болѣзнь вѣка.
Iš rusų gyvenimo.

(“L. Ž.” No. 132)

Sn.

Gyvenimas yra tai tikslas ir budas, priežastis ir pasekmės.

*

Pavienio žmogaus mirtis yra taip pat kvaila, kaip ir čielos giminės išnykimas.

*

Mirtis neišnaikina sudėtinių dalių, bet suardo tik tai jų pirmesniąją vienybę ir leidžia joms laisvai buti kitokiose aplinkybėse.

*

Mūsų laikuose galima arba tikėti nemintijant, arba mintyti netikint.

*

...Išmintis nėra tiktai viena, bet dvi. Nusileidžiančiojo bei vakarinio pasaulio išmintis nesutinka su auštančiojo bei rytinio pasaulio išminčia!

Laisvamanyba atgimdo numarintąją Hispaniją.

Išviešpatavus kunigijai, ypač kaimyniškoj Romai Hispanijoje, ta šalis žmonijos historijoje pasiliko pažymėta nenuplaujama dėme krikščionybės piktadarysčių, dėme šventos įkvizicijos darbais. Gi pati tauta iki šiol pasiliko nustelbta ir palikta užpakalyje Europinės kultūros. Visas civiliztuotas pasaulis iki šiol Hispaniją skaitė šalia analfabetų, tamsiausiųjų atžagareivių ir dvasiškų suskurėlių.

Tačias pastaruoju laiku ir paliktoje paniekoj ir užmaršoje Hispanijoje įvyko didelės atmainos žmonių pažvalgose apšvietos ir kultūros klausimuose ir šiandien jau tuo atžvilgiu Hispaniją galima statyti netik augščiau Maskolijos, bet net ir Austrijos. Žmonių apsišvietimas ar bent švietimosi besiplėtojimas Hispanijoje pralenkia švietimosi plėtojimąsi viršminėtose valstybėse.

Akyveizdoje to apsišvietimo, be abejonės, kyla klausimas, kas yra priežastimi to, kas įvyksta, kas pažadino tą, rodėsi jau amžinai užmigdintą, Hispaniją?

Nieks neužginčija, kad Hispaniją iš jos dvasinio apmirimo prikėlė kunigijos nukankintas ir užmuštasai kankintinis už laisvąją mintį Francisco Ferrero!

Nužudžius tąjį mokslavyrį kunigijai, į jo pradėtąjį darbą atkreipė savo domą netik visas civiliztuotas pasaulis, bet ir pati Hispanija, atmetus apsėdusiąją juodąją kunigijos armiją, sukruoto! Žuvus Ferrerui, jo dvasia, jo troškimai nežuvo, bet sustiprėjo, įsikundami sielose narių laisvosios minties lygos ir narių progresyviškųjų organizacijų. Laisvoji mintis išskėtė savo galingus sparnus ir Hispanija atgema nauju gyvenimu.

Versme bustančios laisvės Hispanijoje buvo ir yra Barcelonas, kur laisvo nuo religiškųjų puvėsių mokslo pirmutinioji mokykla tapo įkurta 1855 metais mieste Verdad per Laisvosios Minties draugiją. Toji mokykla gyvuoja ligi šiai dienai ir atžvilgiu įtaisymo ir mokymo metodos skaitoma viena geriausiųjų mokyklų Europoje.

Laisvosios Minties lyga šelpiama republikoniškųjų ir socialistiškųjų elementų visoj Hispanijoje tokių mokyklų įsteigė kelesdešimtį. Tos mokyklos pergyveno žiauriausius persekiojimus iš kunigijos ir jos įtekmėje buvusios valdžios pusės. Kelis kartus valdžia jas uždarė, tačias neįstengė uždaryti išsiliuosavusių iš prietarų minties, kuri plėtojosi ir griovė tamsos murus. 1890 metai atnešė Hispanijai visuotino balsavimo teisės pripažinimą, kas tuoju buvo išnaudota laisvės ir pažangos labai, vienok dar prieš du metu tamsybės hydra prarijo labjausiai žmonijai užsitarnavusį laisvos minties skleidėją Ferrerą, beteisai nužudytą per klerikališkąją inkvizicijinį teismą, o laisvosios mokyklos Barcelonoj,

Verdad'e, Bilbao'e ir kituose miestuose tapo uždarytos. Tačiau neilgam, nes laisvoji mintis per daug jau išsiplėtojusi, per daug galinga, kad ji turėtų nusileisti prieš tamsos armiją. Per daug plačios visuomenės minios jau laisvai mintija, kad galima būtų kuningijai po senovei ant jų viešpatuoti ir prietarais mulkinant, jas išnaudoti savo gerovei. Skaičius laisvų mokyklų smarkiai auga, kuningijos įtekmė į žmonių minias nyksta; mokinių tose mokyklose šiandien priskaitoma desėtkai tukstančių, o tie faktai parodo teisingumą genijališko anarchisto Elizejaus Reclus'o tikrinimą, jog išliuosavimas neapšviestųjų minių negal užtikrinti tikros laisvės. Nes *revoliucija spėkos be revoliucijos minies neveda prie geistinio siekio*. Ekonominis ir politiškinis išliuosavimas priklauso nuo minties išliuosavimo. Ir pasak minėto E. Reclus'o išliuosavimas liaudies privalo prasidėti nuo pakreipimo kudikio proto linkui laisvės. Taigi ir tų minimų mokyklų programoj pirmutiniu reikalavimu yra prašalinti iš auklinių prigimimo palinkimą linkui reakcinių instinktų, paveldėtų po tėvų, prašalinti tikėjimą į nesuprantamą, nepripardomąjį nieką; prašalinti tautinį ir kiltinį neapsikentimą; prašalinti klasinius prietarus, neapykantą ir kraugeriškus godumus dogmatų. Tų mokyklų pareiga padavinėti mokiniams tyras protines teorijas; teisybę, kurią galima priparodyti; tvirtinimus paremtus faktais. — Mokymo metoda apvalyta iš visokių rutinų ir dogmatizmo. Supratimas ar samprotavimas apie dievą tose mokyklose buva apkalbami tokiu budu, kad mokinys turėtų mintijimo laisvę ir kad palengvinus jam suprastiną criticizmą ir atidarius akis linkui draugijinės negerovės versmių.

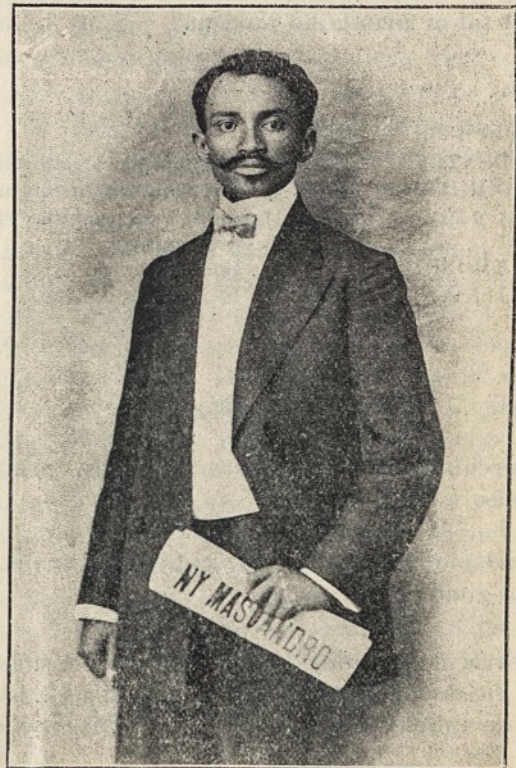
Laisvamaniškoms mokykloms besiplatinant, Hispanijoje išsidirbo atsakanti literatura, atsirado aibės rankvedžių mokykloms ir greitam atsakančiam jaunomenės proto išvystymui. Nežiurint, kad Hisp. tauta ilgai katalicizmo panerdinta tamsoje miegojo, pastaruoju laiku stropiai šviečiasi ir seka mokslą ir pažangą. Madrite randasi jau 20 laisvų mokyklų, o visos perpildintos mokiniais. Nemaža tokių mokyklų funkcionuoja Barcelonoj, Bilbao'e, Saragosa, Sevillej, Korunoj, Verdad'e, Meladoj, Kartegėnoje ir Venicijoje. Katalonijoje, kur gyvena daugiau prancuzų — taigi progresyviškesnių žmonių — laisvamaniškos mokyklos randasi netik miestuose, bet ir kaimuose. Ten jezuitas nepersirėdęs neišdrįsta savo šlebėse pasirodyti gatvėje, nes visi į tokius su panieka žiuri. Net mažuose kaimuose jungtuvės, laidotuvės ir užvardijimai gimusių kudikių atsibūva civiliška; aktai sutuoktusių ir metrikos gimimų daromi miesto valdybos bei valsčiaus kancelarijose.

Atgimimas hispanų tautos kilo iš laisvamaniškos mokyklos, ir nežiurint nuolatinių stumiamos Romos rankomis valdžios pasikėsinimų ant laisvamanybos, ji kyla ir plėtojasi. Nors Romos apgynėjai — katalikai

nužudė ant galo ir Canalėjesą, kuris stojo nubudusios iš iš religijinio hipnotizmo tautos pusėje, o ne juodosios romiškos politikos apgynime, tačiau ir pati Hispanijos valdžia, pasekdama Prancuziją ir Portugaliją, netrukus turėsianti sutikti su tautos reikalavimu, kad nusikračius Romos įtekmę per atskyrimą bažnyčios nuo valstybės, nes kitaip ją laukia tas pats likimas, kokio susilaukė Portugalijos monarka.

Akyvaizdoje to ar ne gėda mūsų tiems lietuviams, kurie pripažįsta "Saulės" mokyklas už atsakančias ir ganėtinas mūsų tautai? Ne! šalin Romos juodoji armija! Šalin jos viešpatavimas!

J. B. Smelstorius.

Robinson

Yra nenuilstantis darbininkas laisvamanybos dirvoje. Jis yra kamisoriumi viešu darbu. Jis persiėmęs yra Hreckelio mokslu. Jis išguldinėja rankvedį "Des Esprits forts de Charles Beauquier, kurs veikiai taps spausdintas, Jo straipsniai yra mielai liaudies skaitomi.

Jul. Baniulis.

Fantazija apie geles.

(Pagal Pludoni).

Kaip tasai, kuris ragavęs didžiausią žemės laimę, sėdžiu aš tenai ant suolo pilnam, kupinam jausmų ramume, saldžiame pailsyje, klausydamasis kaip vanduo ošia, ir sapnuoju laiminguosius laimės sapnus...

Bet staiga pliunkšteri vandenyje auksinė žuvytė...

Ir aš pabundu iš saldžiųjų sapnų...

Ir jau vėlu...

Ir aš turiu eiti...

Ir man tap liudna, kad aš turiu eiti...

Kaip aš norėčiau būti šia auksine žuvele, kuri rezervuare žaidžia, noriai glausdamosi prie laibųjų orchidėjų kojų, įkvėpdama dažnai jų kvėpentį kvapą, aukso žuvele, kuriai niekuomet ir niekur nereikia eiti...

* * *

*

Į gėlių namą dažnai atsilankydavo ir kiti, svetimi žmonės.

Bet aš jų vengiau.

Aš tuomet prasišalindavau, eidavau į kitą pusę, kad su jais nesusitikti.

Aš jų nekenčiau, juos niekinau.

Jie ateidavo, kai gyvulių pirkliai, kurie ateina turgan karvių pirkti.

Jie grubiai, savo didelėmis rankomis čiupinėjo dailiausias gėles, guodžiai uostė jas, kaip medžioklės šunės uosto nušautą gyvūną; kartais net suspaudė jas ir taip labai, kad pasidarė joms žaizdos ir votis.

Sodininkas gėlių namą panaudojo kaip po pelno šaltinį, juo vertėiviaudamas.

Neišmanėlis! Ar jisai bent stengė gerbti gėlių grožį ir jų šviežius kvapsnius!?

Kartą jisai tulam grubiam pirkliui buvo atidavęs mano mieląją Meladusę...

Mano mieląją Meladusę!...

Ir nuo to laiko nebežengiau savo žingsnių anau gėlių namo skyriun, bet dažniau aplankiau savo orchidejas...

* * *

*

Taip tatai tęsėsi gana ilgą, ilgą laiką...

Bet tad... Kas tai galėjo mislyti! Tulą dieną patyriau, jog mano gėlės nebekvepia taip gardžiai, kaip seniau, ir nebesuteikia man tokio pasigerėjimo, kaip ligi šiol.

Aš tatai pajutau ir mano širdis neberimi.

Aš žinojau, jog mano dirksniai buvo perdaug dilginami ir nutariau juos gelbėti.

Ir aš pats sau tariau:

Nuo šios dienos aš nebeeisiu pas jas, šitą dilginančias ir erzinančias gėles, kurios, savo saldumu apsvaigindamos mano protą, atbukina mano jausmus, ir nusilpnina mano norą.

Aš nebenoriu daugiaus bežengti per gėlių namo slenkstį, nebenoriu kvėpuoti drėgną tvankų orą, kuriam gimsta tukstančiai įvairiausių bacilių. Aš pasiliksiu laisvoje gamtoje, tyrame ore, kur lakioja mano kudikystės draugai — linksmieji paukščiai, ir sykiu su jais maudysiuosi tyruose, skaisčiuose saulės spinduliuose, kad niekas negalėtų man išmėtinėti, jog buvau netikęs namo prižiūrėtojas, kuris nemoka, kaip reikia, savo namą užlaikyti ir vesti.

* * *

Šita tai pirmoji diena.

Kaip linksma ji atėjo, bet kaip apsiblausus-liudnai ji praėjo!

Šiandien aš mačiau pats save — ir nebepažinau. It žalagalviui parodytą jo kudikystės paveikslą.

Aš irščiausi ežere ryto saulėje, kada ukai skirstosi, ir vandens paviršis toli, toli matomas.

Ir pavakariu klaidžiojau palei rugių dirvas, kurios, tik ką varpuoti pradėjusios, skleidė aplink sveiką buklumą ir gaivą.

Visa tai kitkart gaivino mano širdį, džiugino mano protą, kėlė mano dvasią.

Bet dabar, tarsi aklas, aš slinkau pro žaliuojančią dirvą, ir be jausmo nešė mane mano valtis vandens paviršiu, kaip numirėlį int Numirėlių salą.

Tai prisiartino naktis.

Kaip miela man buvo kitkart ši naktis, ši gaivi, masinanti pavasario naktis, kada šviesa su tamsa, kietai kruvon susijungdamos, įsupa pasaulį slėpiningan sutemos šydan.

Aštrumai ir nelygumai nyksta; oro kartos išsikirsto; dienos trukšmas užmiega. Visi aštrieji kontrastai daiktų formose ir spalvose suminkštėja, išsilygina, gi kvapsnių dvėlkimai atsigauna ir pasidaro gyvesni.

Ir kaž-kas lengvas-judinantis, kaž-kas patinkamas-svaiginantis jaučiamas kiekviename oro atome, kuris maloniai glaudžiasi prie karštųjų veidų, su kiekvienu atsikvėpimu tvinsta plaučiuose, kraujo induosna, išskleisdamas po visą kuną jauną, buklią gyvybę.

Linksmas, it saldaus vyno sujudintas, tad ėjau, patsai nežinodamas kur, ėjau be sąmonės, be tikslo, o išlaikiniai jutau ir ragavau kupiniais gurkšniais lengvuosius gamtos dilgučius.

* * *

Šitie dilgučiai nejučiomis skverbėsi butybės vidun per jausmų organus, per porus, per visą kuno paviršį.

Juos gėrė, leido vidun, kiekviena kuno eilė, kiekviena mažiausia kuno eilė, nes ji turėjo pati savo dirk-

snius, savo protą, savo jausmų organus. Bet aš, aš buvau tiktai čieła esybių kolonija, kurių kiekviena skyrium kvėpavo, skyrium jautė, skyrium gyveno.

Atsiminimai ir lukesčiai, svajonės ir prityrimai, poezija ir realybė sužibė prieš dvasios akis, tverdami dyvinesnius vaizdus, negu spalvuoti kristeliai kaleidoskope.

Ir balsvoje mėnesienoje, kuomet sidabrinė šviesa liejo ant medžių kerų saldų burvingą aromą, kuris, it oru lakiojantis bučkis, prie lupų lipdamas, įtraukė širdį lengvuosna meilės ilgėsiuosna; balsvoje mėnesienoje, kuomet iš daubos, iš žydinčių jievų krumų tylų vakarą pirmą kartą suskambė lakštingalos gašlioji, svajonių daina, tvindama, kaip metamos žolės, ant jaunos gyvybės gamtoje,—tuomet mane sugriebė didis, nepergalimas noras: aš nebestengiau prieš jį pasipriešinti, aš nebegalėjau namie benurinti, aš bėgau į laukus, ėjau pakvėpuoti tyru oru, iš didžio sujudimo ir džiaugsmo šokinėjau, valiojau, virsdamas antrą kartą kudikiu, naiviu, jautriu gamtos kudikiu...

* * *

Bet dabar?...

Dabar aš bijau nakties! Bijau jos šilto, minkšto kvapo, kuris numarindamas norą, sužadina gašlumą.

Bijau voro-mėnulio žavėjančių spindulių tinklo, kuriuosna, vai, kiek daug kartų patiko mano lengvatikė širdis!

Štai, štai, kaip tylia ji prisiartinusi, kaip slapčia jinai atkiutinusį šita vyliugė-naktis!

Kaip sužavėtas pasaulis miega jos juodosna Stiksos vandenysna.

Tiktai šiksnosparniai švaistosi po gludžiąją tamsą, lyginai neramios vėlės iš dvasių valstybės.

Ko diebi tu, širdie!

Jau tuštėja ir tyła užiančios gatvės. Trukšmas po trukšmo pamažėl nyksta: krinta gilion nakties bedugnėn.

Taip gyvybė nutyla, nurimsta.

Nutilk nun, širdie.

Nun kalba nebylių nebylė valanda. Nun atsi-veria giliausios bedugnės. Ten mūsų diena miršta...

Eeik pasilsin, širdie!

Tuč tuojaus aušra sušvis. Rausvai-šviesiai suliepsnės ryto laužas. Ir bėga šalin šmėklos ir baidyklės...

* * *

Kas buvo tai? Kuomet tai atsitiko?

Ar tai buvo sapaai? Ar tai buvo teisybė?

Nežinau! nežinau!

Žinau tik jog taip buvo, jog taip atsitiko.

Mirties šiurpuliai dar dabar vaikščioja po mano kuną.

Esu be jiėgos, sulaužtas, iščiulptas.

Jis prisėlino, prislinko prie manęs ištolo. Iš slapčios vietos jis užpuolė ant munės šitas katinas-godumas.

Pirmiausia jis užnuodino mano akis. Savo žalsvais fosforiniais žvilgiais jis jas užnuodino. Ir aš netekau regėjimo.

Tuomet jis su smarkumu puolė ant manęs, kaip ir visi katinų rūšies žvėris mėgia pulti ant savo aukos.

Jis prisikabino prie mano pakaušio, kai erkė, ir žindo, žindo, žindo...

Vai, mano bedinos smegenis!

Karštomis seilėmis jis jas užnuodino.

Vieton kraujo jis išspjovė mano gįslosna verdantį gyvsidabri.

Ir ten mane trenkė vis toliau ir toliau, į vieną pusę, int vieną vietą...

Taip lietaus sriovė, vaga plusdama, sugriebia mažą vabalėlį, pakelia jį ir nešasi su savimi, ligi įtraukia jį int kurmio ola...

Tai buvo tos pačios senosios, senai pažįstamos gėlės.

Pauostyk mane! masino našlaitė.

Pauostyk mane! šaukė volkamerija.

Ne, bet mane! kvietė palma.

“Leisk! leisk! tu, vijune! tu, ugninė salamandra! tu margoji driežlė! Leiskite mane pas orchidejas!”

Pas jos žiedą aš pasilenkiau. Iš jos žiedo aš atsigėriau. Jos žiede aš pakavojau savo baltutę sielą.

Bet tyliame kvepiančiame žiedo dugne gulėjo raudona gyvatė, rojaus nuodėmės gyvatės pirmagimė.

Raudona, žaliomis akimis gyvatė prarijo mano sielą. Tukstančiais liežiuvų, it juodomis siurbėlėmis, ji iščiulpė mano kraują, mano skaičiausią, geriausią širdies kraują.

Iš kur nunai imsite gyvybės syvus, jūs mano širdies-svajonių auklėtinės?

Išsunktame, išdegintame širdies raiste nunai jūs turite nuvysti, linksmios, gyvos margažiedės gėlelės, su kuriomis, ag, kuomet tai norėjau pasaulį nustebinti...

Tu, našlaitės vijune, tu, volkamerijos salamandre, tu, palmos driežle, tu, orchidejos gyvate, — aš jus — prakeikiu!...

* * *

Sveika! sveika! naujai užgimusi diena! mano atgimimo diena! Tu mėnesių dienų skaičiuje pažymėta su “I” — tad buk mano gyvenime žymiu rubežiaus stulpu!

Su tavo gimimu tegu prasideda mano atgimimas! Nesunkus tai dalykas užgimti, bet labai sunkus atgimti.

Užgimti gema be paties noro, gi atgimti galima tik per paties norą.

Tavo apgrynintame veide, naujai užgimusi diena, aš matau savo atgimimo glorią.

Neapsvaigusi, blaiva tu persoki per augščiausią kalną. Bet kaip tik tavo galvą apdengia ukai, tai tu lyste lendi žemių-ženiausia bala, ir balos varlės aptaško tavo rubų sterbles.

Ir tuomet tu apverki savo puolimą.

Aš pažįstu, diena, tas ašaras, kurias tu lieji, kuomet ukai apdengia tavo galvą. Tai yra gailesčio ašaros.

Ar retai ir man lijo ašaros?!...

Diena! diena! tavo pavidale aš matau pats save.

Kaip lengvi, giedrus ryto debesiai, taip, kaip šitie dideli, skautūs saulerožės žiedų lapai, kurie saulei tekant bira ant jauno, šakuoto pušyno žaliosios galvos — tokia kuomet buvo mano meilė.

Balta ir šviesi, kai pusiaudienio saulė ant mėlyno dangaus kalno — buvo mano tikyba.

Ir septyn-spalvėse vaivorykštės varsose spindė mano lukėsčiai — mano viltis.

Dangau! kur numai tavo auksinės žvaigždės? Giria! kur numai tavo giesmių lakštingalos? tavo gėlių kvapsniai? tavo kvapsnių gėlės.

Viskas nuvargo, išbalo, viskas suiro, viskas jau mirė...

Diena mano, ar ir tu rengiesi jau užgesti?!

Taip, taip: kas kitiems nori šviesti, tas patsai turi gesti.

Ir tačiau man tavęs gaila, tu, gėstanti diena, tu, mirštančioji draugė; mane graudina tavo vienadienis amžius.

Ar nebuvai tu ta, kuri nesenai pergale besidžiaugdama, puiki auksiniais žirgais jodinėjai deimantiniu kalnu?

Didi draša, didi galė, visagalė spindė ant tavo šviesios kaktos.

Pati budama kupina gyvybės, tu ir kituose gyvybę žadinai. Kas gi kitas gali duoti gyvybę, jai ne gyvybė?

Kur numai tavo kiltumas? tavo puikumas? tavo paryčio šviesumas?

Visas tavo triumfalis bėgis buvo vienu-vienintėliu rankos siekimu nuo lopšio ligi karsto.

Visa tavo butybė numai mažas, mažutis lašo lašelis nebutybės, amžinybės juron.

Kam gimti? kam buti? kam gyventi? — taip, vis, kas tik sapnų burbulas, viskas tik burbulų sapnas; viskas tik putos ir plėnės nuo amžių ligi amžio!...

Diena, tu miršti? Diena, palauk nors: imk mane su savim!

Ant tavo kaktos saulerožė, ant mano kaktos kraujarožė... Mirsime abu!...

... Šaltu krauju aš paėmiau įnagi...

Vienas piršto spustelėjimas...

Ir tai...

Tai... bus — naktis!... Ak, Dieve! naktis!... Naktis! kurios aš bijau, nuo kurios aš bėgu... Ilga, ilga, gili, juoda naktis, be ryto aušros, be saulėtekio... Brrr!...

* * *

Šis bei Tas iš Chronikos.

—:o:—

Romos skapų laikraštis "Šaltinis" ašaroja nejaukiomis ašaromis dėlei to, kad pirmeiviai užtarauja prigimtąjį dorą šeimyniškame sugyvenime, linkėdami, kad šeimynos tvirtųsi ant meilės pamatų, o ne remtųsi turto gobėjimu. Jeigu tėvai verčia dukras tekėti už turtingų vaikinų, arba vaikinai veda turtingas mergaites, o tik atsižvelgdami į medžiagišką gyvenimą, nėra abejonės, kad toks šeimynos gyvenimas yra supuvęs. Musų kuningai per ilgus metų metus ir užtaravo ir šventino tokį gyvenimą. Ir jie patis klebonijose ir už jos sienų platino nedorybes. Kas šiandien galėtų suskaityti, kiek Lietuvoje yra kunigų priperėtų bernelių ir mergelių? Statistikos neturime, bet iš tautos palinkimo prie paviršutinio šventumo galima šiokią-tokią nuovoką igit. Kunigų vaikai linkę yra tvirti visokias "brostvas": gyvojo rožančiaus, škaplierines, terciorių, brigitių ir tt. Negana to. Dėlei slaptumo, koku kuningai savo čemaromis pridengia lytiškus prietikius, Lietuvoje tarp jaunuomenės, ypačiai sufanatizuotosios, paplitusi yra savižagysta. Nerastum gydytojo, kurs nesusiduręs butų su tuom nervų nusilpninimu. Tokie nelaimingi suteikia maistą visokiems medikališkiems institutams: katrų mat kuningai nenubaigė dvasiškai ir morališkai būti, tuos turi pribaugti nelabi piningagaudos. Jau šiandien galima pasakyti, kad dėl kunigų palaidumo ir kreivio mokymo, remianties senovės žydų biblijomis, geidulių ugnis sudegino geresnes įiegas musų tėvynės. Kunigai savo kreivu mokymu ir paprakumu tėvynę prapuldė, dabar jie mėgina galutinai pragaišinti jaunimą, mėgindami įjungti jį į "brolijų", "brostvininkų" jungą. Mormonai, tikintieji į krikščionių dievą, turi daug pačių; bet pas juos bent nervų alinimas nėra mokomas. O tai daro musų kunigai, kaip rašytojas pats savo gyvenime yra matęs ir girdėjęs. Laikas mesti kunigų plepalus apie dorą šalin, o platinti prigimtąjį dorybę.

* * *

Neužginčytina, kad Lietuvos savistovybę prapuldė išleilėjusi ponija ir pasileidusi kunigija. Spaudai Lietuvių tarpe atsiradus tas klausimas Lietuvos nupuldyto ne kartą buvo svarstomas. Dabar bent dalis Lietuvos kunigų nori tą plėtmą nuo savo gymio nuplauti. Ir jie mėgina, žinoma, savišku budu. Jie emė kreipti savo atydą ant gynimo liet. kalbos tose vietose, kur dar jos neužgraužė plikbajorių ir pasiutkuningių uolumas. Ypačiai kova dėlei kalbos verda Vilniaus rėdyboje. Ar ilgam? mes nežinome. Jeigu kalbos palaikymo dėlei kuningai tvers "brostvas", žinoma, galas bus apverktinas. Reikėtų bent pažangiems elementams įsikišti ir mokinti liaudį geriaus žemę trešti ir išdirbti, pratinti prie pirklybos ir amatų, steigti pramonės įstaigas,

skleisti kningas mokslo, ir retinti tikybos svajonių karštligę. Be reališkos gyvenime naudos kalba neatgims, o jeigu ir atgimtų, tai ilgam neužsilaikys. Tautiškas susipratimas, tautiška pramonė, mokslas ir mokyklos tesuteiks drutybę tautai ir tautos kalbai. Ne bažnyčių, bet įstaigų tautos gyvenime reikalingų padauginimas tepakels šalį ir tesustabdys išėivybę iš tėvynės. Jeigu kuningai, nors savitai elgdami, prisidės prie šalies pakylėjimo, tai bent iš dalies galės ir jie girties, kad purvus savo pirmtakų-išgamų gelbėjo nuo "šventos" Lietuvos veido nuvalyti.—

Ir Mažojoje Lietuvoje gavus pavasario vėjalis ima pusti. Ten ėjo "Aušra", bet ant nelaimės ir tokie "Tėvynės Sargai" su "Apžvalgomis", kurie katalikybės reikalus remdami negalėjo rasti jokio atgarsulio liaudyje. Tik pastaru laiku atsirado burelis tėvynainių, kurių balsas ėmė atsigarsėti širdyse užkiutusių Prusijos Lietuvių. Tarpe kitų, atsižymi p. Vičunas ir p. Vanagaitis Tilžėje. Ans leidžia "Jaunimą", šitas "Birutę". Susitvėrė keletas tautišku draugijų, kurios susipietė į savą "Sąjungą". Prūsų Lietuviai ne žemiausiai stovi kulturoje, turtų jiems ne stoka, bet nėra tautiško susipratimo. Skiria juos ir valdžia ir religija nuo kitų Lietuvos dalių. Nuo didžiosios Lietuvos jie taip pat šalinasi, kaip Latviai, kurie yra sunę tos pačios Lietuvių tautos. Iš tikrųjų-gi vieni nuo kitų galėtų daug ko pasimokyti, jeigu sueitų į artesnę pažintį. Bet kas labiausiai kliudo ir stabdo tās pažintis? O-gi tikyba, religija. Tad aišku, kad religiją kaipo trukdytoją mes — tautos labo dėlei — turime mesti šalin, o jos vieton platinti mokslą. Pažintis mechanikos, elektrybės, optikos, chemijos ir kitų mokslo šakų neskirstys mus į nesusipratėlių burius. Gyvenimas palengvės, akys prašvis, meilė atsigaus širdyse, ir pasijusime vienos tautos vaikais bešą...

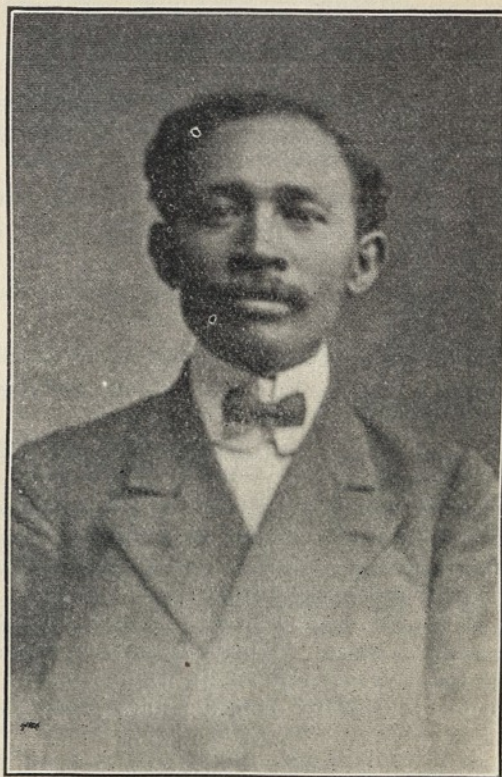
O laikas sunkus yra. Karių debesiai kybo ant mūsų padangių. Jeigu ištikėtų karė tarp Austrijos ir Maskolijos, kas šiadien gali pranašauti, kokia ateitis mums Lietuviams lemta yra? Ar-gi jau butumėme pribrendę savitai valdytiesi? Ar mokėtumėme autonomiją savo tautai iškovoti? Ar gal Latviai ir Lietuviai patektumėme po Germanų-vokiečių jungu? O jeigu patektumėme į Vokiečių nagus, kokiomis priemonėmis stengsimės atsilaikyti prieš senovės mirtinus mūsų tautos ne draugus?

Mūsų, Amerikos Lietuvių, laikraščiai apie tuos klausimus neužsimena. Ir kur jie užsimins? Jiems rupi daugiaus ypatiški reikalai. Jiems rupi, ką sukvezoja Kunkuliauskai, Bagočiai, Vasiliauskai ir kiti niekšai, žmonės be principų ir be doros; jiems rupi smulkmenos, ypatiškamai, badymas akių viens kitam dėlei mažmožių, koliojimai ir kiti nešvarumai, ažuot ką rupėtų auklėjimas jaunimo, tautiškos dvasės, tautišku idealų, tautiško nepriklausmingumo! Dar mūsų laikraštija nē-

ra išaugusi iš mažulėlių vaikų kelinaičių... Doros susipratimas yra menkas, ir kaipo nebrendę vaikėzai neišmanome dar platesnių pareigų tautos polytikos dirvose.

Europiečiai dirba, kad pakėlus Lietuvius rytuose, Vilniaus gubernijoje. Mums reikėtų rupintiesi visos tautos polytika.... Turėtų rupėti, kaip sujungus jiegas Latvių, Lietuvių didžioje ir mažoje Lietuvoje, ir Lietuvių išėivių, kad galų gale atsiekus susivienijimą visų šakų tautos, ir per tokį susivienijimą — visos tautos savrankiškumą.

Tai didelė ir šventa užduotis. Bet kada mes ją pradėsime gvaldyti? kada mes ją suprasime?

Rajaona

Yra užziurėtoju pradiniu mokyklu; jis perėmė Prancuzu pamokymo sistemą geriaus negu jo sątėvainiai. Jis redaguoja "Ny Masoandro" ir jo raštais yptingai piktinasi bažnyčios bernai. Jo sąprotavimai logiški ir aiškūs, ir jis yra geriausiu laisvamanytos platintoju. Tarp kitko, jis kalbon Malagasu išguldė išaiškinimą biblijos p. Hins'o, ir ta kningutė labai sujudino krikščionis Madagaskaro.

BLUDAS

arba Lietuva buvusios Rosijos revoliucijos mete.

Romanas. Parašė ir išleido Dobilas. Tilžėje, 1912.

Pusl. 428, kaina 1 r. 50 kp.

Kam teko susipažinti su mūsų revoliucijos metu aprašoma literatūra — butent Antano „Laisvės Metu“, Lazdynų Pelėdos „Klaida“ ir Liudo Gira „Prapuolusiais Žmonėmis“ — tas, imdamas į rankas naują ir daugi naujo nepažįstamo autoriaus veikalą, stačiai pavadiną — „Lietuva buvusios Rosijos revoliucijos mete“ — nenoroms turi paabejoti: ar tik ir vėl kokie „pražuvę žmonės“ nepadarė „klaidos“, ar tik ir vėl nesulaukėme „storos“ knygos, kur „nuveiktiems“ į akis metamą purvą gnaužtės. Ir turiu prisipažinti, kad net nežiurint į pp. G. P. ir „L. Ž.“ ir „L. U.“ išgyrimus visgi buvo koks tai neramumas. Dėlko? — nežinau. Bet ar užvylė mus Dobilas, kaip Lazdynų Pelėda ir L. Gira (apie Antaną nei nekalbu), ar ne? Ar ištikrųjų davė teisingą ir nuodugną Lietuvos tų metų paveikslą, ar taipgi paviršutiniį ir vienpusį, kaip L. Pelėdos, ar gal net nešvarų pamfletą, kaip L. Gira? — Kad atsakyti į šį klausimą, mes turime pasiaiškinti, ko reikalaujama iš veikalo, kuris nori buti teisingu to ar kito meto (plačiojo žodžio prasmėj) veidrodžiu. Man regis, kad šiame atsitikime galima tik šito reikalauti: 1) kad teisingai ir nuodugniai būtų nupieštos sąlygos ir aplinkybės, kuriose Lietuvą užklupo Rosijos revoliucija, ir 2) kad taipgi teisingai ir nuodugniai būtų nupiešta revoliucijos apsirėškimai ir veiksmai. Pastatę šias sąlygas, apie Dobilos veikalą mes turime pasakyti: *taip* ir *ne*, t. y. užvylė ir neužvylė. Taip, t. y. užvylė, nes Dobilas mums *nedavė* pilno tų metų Lietuvos paveikslą, butent: 1) patsai paveikslas mažai tetinka žymiai tų metų „veikiamai“ dalei — Suvalkų gubernijai, nes: a) čia nebuvo tokios nepaprastos ir naivos juodašimčių baimės, b) pačiame judėjime dalyvavo ir jį tvarkė ne iš kažinkur atėję „ciciuliukai“, bet vyriausiai patįs valstiečiai, o iš dalies ir vietinė inteligentija (vienas kitas valsčiaus raštininkas, koks studentas ir t. p.); 2) patįs revoliucijos apsirėškimai ir veiksmai ne perdėm-gi buvo tokie, nes: a) toliau nuo Kuršo nebuvo matyti pašvaisčių ir dėlto negalėjo jos tokios intakos daryti į minios upą, b) agitatorių areštavimo atsitikimai (ypač kad tai darė patįs valstiečiai) *labai retai* kur tepasitaikė net agitatoriui negudriam esant ir tivo kalba užgaunant švenčiausius minios (tikybos) jausmus, c) patįs agitatoriai, abelnai imant, ypač viešose (minioms) prakalbose stengėsi visai neliesti tikybos-krikščionijos klausimų, net ir nesigilindavo taip į lietuvių senovę ir jos neidealizavo, d) visai apleista svarbus revoliucijos veiksnis, kurį taip nelaimingai ir netalentingai pajudino L. Gira savo „Pražuvusiųose

Žmonėse“, butent tos apystovos, kur „gaminosi“, agitatoriai ir pačios agitacijos plenai, e) taipgi visai nepaliesta tos aplinkybės, dėlai kurių atsirado tasai svetimasis ir žmonėms taip sunkus ištarti žodis „streikas“, — butent net nepaminėta ne tai ką jau sodžiaus, bet net dvarų darbininkų streikai (o „agitatoriai“, kaip tik pirmiausia dvaruose ir pasirodė, paprastai net anksčiau prieš viešas prakalbas ir tai buvo *svarbios* (nes pirmos naujienos ir veiksmai). Bet Dobilas mūsų taipgi ir *neapvylė*, nes tai, ką nupiešė, ištikrųjų nupiešė teisingai, nuodugniai, sąžiningai ir talentingai. O jis nupiešė abelną *Lietuvių medžiagą*, kurioje lemta buvo revoliucijai veikti.

Kas da šiandien laužo galvas, dėlko Rosijos revoliucija abelnai, o Lietuvos ypačiai, nepasisekė, kas su Lazdynų Pelėda, bėdą nuverčia ant revoliucijos veikėjų netikumo, despotiškumo, nesupratimo Lietuvos reikalų ir kt. (žiur. jos „Klaidą“), o su L. Gira stačiai ant revoliucionierių nedorumo ir paleistuvingo gyvenimo (žiur. jo „Pražuvusiųs Žmones“), — tas, perskaitęs „Bludą“, regis, turės jau pamatyti, kad revoliucijos daug — labai daug padaryta, ir turės dar net nusistebėti, kaip pasisekė dar ir tiek padaryti?

Įsivaizdinkite sau Karklynkiemį, — romano veikimo vietą. Tokių Karklynkiemį, tai pilni Lietuvos karklynai (ypač Kauno gub.). Visi žmonės gyvena „kaip tėvai gyveno“. Spaudos atgavimas padarė tik tokią žymę, kad iš kur tai užklįsta ligšiol niekam negirdėtas ir nesuprantamas žodis, ir mėgstą naujienas, žmonės laužo savo liežiuvius ir stengiasi tuos žodžius ištarti, kad prie progos viens iš kito pasityčioti, o reikale ir pasikeikti. — Tai paveikslas, dar ir šiandien tinkamas plačioms žmonių minioms... Toliau. Taip vadina mą visuomenės nuomonę daro suvaikėjęs ir menko proto, bet daug skaitęs, ir da daugiau mokęs kalbėti ir išmilyti — seuis Giedutis. Daugelis jį vadino stačiai melagium, bet svarbesniuose, nesuprantamuose klausimuose vistiek visi jo nuomonės klauso ir nors nenorėdami, bet pasiduoda jo intakai ir tiki. Nes jie pažįsta pranašaujamas dangaus ženklus, jis skaito daug įvairių knygų (žinoma, „šventų“) ir net Šv. Raštą, jis pasikalba ir su kunigais... Atsisipirti prieš Giedučio išrodymus negali net išmintingiausias visoj parapijoj staršina Bajoriunas, nes Giedutis viską remia šventų knygų arba Šv. Rašto žodžiais. Antras visuomenės nuomonės „darytojas“, tai klebono švogeris, nusigyvenęs bajoras, o dabar zakristijonas Kuprevičius. Šis veikia ne savo morale (doros) intaka ir intikinimais, stačiai terorizuoja (gązdina, verste verčia). Jis kaipo klebono švogeris ir zakristijonas, skaito save pusiau „dvasiška asaba“. Į žmones jis žiuri iš augšto, o į savo kleboną kaipo į žmogų, per kurį jis turi *gyventi* ir da užsigyventi. Kad savo padaryti, jis nežiuri nieko: kur reikia — meluoja, kur reikia — kolioja, grąsina, remiasi savo

mokslu, pažintimis ir galybe ir t.t. Iš kitų žmonių — raštininkas ir uriadninkas, kaipo rusai ir valdžios pasatytai valdininkai, žmonėse daro tik nepasitikėjimą ir kokiame atsitikime tik da labiau žmonių upą pagadina, pagalios ir patis neką tenumano ir tik prisideda prie įvairių prietarų platinimo. Tas pats maž- daug ir su vokiečiu maluninku, kaipo svetimtikiu. Didžiausias ir intakingiausias autoritetas — tai kunigai. Karklynkiemyje yra labai doras, savo parapijonis mylįs senutis kun. Gumbelevičius. Bet jis jau vos paeina ir patsai nieko tikro nenumano — tai viena. Antras dalykas, žmonėse jis neturi pasitikėjimo viena delto, kad visą parapiją ir jį patį valdo minėtas zakristijonas, švogėris Kuprevičius ir jo (klebono) gaspadinė Marcelka. Šiedu žmonės — tikros kunigo senelio piktos dvasios, ir ne tik erzina visus parapijonis ir kitus bažnyčios tarnus, bet duoda lig valei priežaščių ir įvairioms pletkoms bei intrigoms, kurios reikalingos kitiems kunigams, kad iš geresnės vietos savo brolių išėsti ir patiems ją užimti. Tokios gaspadinės kun. Gumbelevičius anaipol nenorėjo ir buvo pasiėmęs tikrą seserį, bet šiai numirus pasiėmė tolimą, garbės trokštančią giminaitę, da jauną Marcelką, kuri į trumpą laiką “paėmė visai į savo rankas“ silpnos valios kleboną. Kiti kunigai tuomi pasinaudojo ir kun. Gumbelevičius ėjo iš vietos į vietą (vis į prastesnę) kaip amžinas žydas. O ir dabar dekanas Usevičius visaip jį niekina, ne tik prieš kunigus ir prieš vyriausybę, bet ir prieš žmones. Patsai kun. Usevičius — tai savo brolių kunigų (ypač žemesniųjų ir sau lygių) blogoji dvasia. Jis pildo visus savo vyresnybės įsakymus, puošia bažnyčią, sako karštus pamokslus. Beto, jis tyrinėja kitų kunigų gyvenimą ir pastebėjęs ką nors “nesutinkamą su Kristaus mokslu“, tuoj raštu arba žodžiu pranėša apie tai vyskupijos vyresnybei. Vyresnybės akyse tuomi jis įgyja gero, Kristaus Bažnyčios gerove besirupinančio kunigo vardą ir pastojo dekanu, kur savo brolius dar labiau gązdina ir vargina. Į prastus žmones žiuri kaipo į gyvulius, nesidrovi net bažnyčioj mušti, jeigu iš kelio nepasitraukia. Taip pat žiuri su paniekinimu į sau lygius kunigus, užtat su didžturėiais draugauja, baliavoja, kortuoja (nors šie iš jo tarp savęs juokiasi), prieš vyresnius žeminasi. Usevičiaus vikaras kun. Kantička, lėtas, doras, neišpaskytai dievobaimingas kunigėlis. Jam niekas nerupi, kaip tik Dievo garbė. Visus žmones jis skirsto į dvi dalis: išmintingus ir gerus katalikus ir kvalus, amžinam pragarui Dievo paskirtus netikėlius. Katalikai dalinasi į ponus, kunigus, davatkas ir šiaip jau žmones. Ir iš katalikų tik mažą dalelę pateks dangaus karalystėn, kiti visi eis pragaran. Daugiausia išrinktųjų galės patekti iš kunigų ir davatkų. Tarp pačių kunigų ir ponų jis matė daug blogo, bet kritikuoti ar peikti jų darbus save skaitė per žemu. Tai vyresniųjų kunigų ir ir vyskupo darbas. Jo avydė — tai davatkos ir šiaip jau žmonės. “Iš pirmųjų jis buvo užmanęs padaryti

nors kelis šventus, iš antrųjų paprastus išrinktuosius“ (p. 125). Dėl Dievo garbės jis buvo gatavas ne tik visas jiegas padėti, bet reikale ir kraują pralieti. Ne tik paprasti žmones ir davatkos jį laikė šventu arba beveik šventu, bet ir miestelio žydai vadino “šventu žmogum“ ir net kaikurie kunigai. Toj pačioj parapijoj (kur dekanas ir Kantička) buvo da altaristas kun. Kuzmickis. Jis nebuvo nei puikus, nei godus, kai dekanas, nei taip šventas, kai Kantička. Jis net Šv. Raštą patardavo žmonėms skaityti, ir Kantičkai patardavo sergėti geriau žmones nuo “velnio žinių“ (“Vilniaus Žinių“), negu nuo Šv. Rašto. Bet jis jau senas ir suvaikėjęs ir į žmones intakos beveik neturėjo. Kiek toliau, už trijų mylių, gyveno dar labai linksmas ir malonus kunigėlis, kurį žmonės labai mylėjo, bet užtat nekentė davatkos ir kiti kunigai. Nes jis prie žmonių ir kitų kunigų piktindavos dekanu Usevičiaus pasielgimais, nemylėdavo davatkų ir žmones persergėdavo, kad su kun. Kantička būtų atsargūs, nes jis savo pamaldumu galįs žmones iš proto išvaryti. Bet apie Karklynkiemį mažai kam jis buvo pažįstamas, o jei ir pažįstamas, tai tik tiek, kad žinojo, jogiai su žmonėmis linksmi pasikalbąs. Šį kunigą labai mylėjo Karklynkiemio klebonas senelis Gumbelevičius ir nuolat jį persergėdavo, kad susitaikintų su savo likimu, nesipiktintų savo brolių kunigų ir ypač dekanu Usevičiaus pasielgimais, nes esą, esi jaunas, ir nepasijusi kaip tave “sugubys“.

Tokiose tai aplinkybėse užpuolė Karklynkiemį 1905 metai, kuomet prasidėjo kalbos apie juodašimčius, kurie žmones ne tik pjauja, bet ir gyvus net ir “su vyžomis“ prarija, ir “cicilikus“, kurie naikina ne tik ponus ir valdžią, bet kunigus pjauna, bažnyčias plėšia ir t.t.

Matėme kokiose sąlygose užklupo Karklynkiemį 1905 metai. Tos sąlygos Dobilo taip nupieštos, kad jos tinka beveik visoj Lietuvoj. Tiesa, daugelyj vietų iš pačių valstiečių buvo vienas, kitas daugiau žinąs ir suprantąs žmogus, bet pati minia visur ta pati. Visur pati nieko nežino ir nesuprato, visur augščiausias minios autoritetas, tai kunigai; visur tie kunigai maž- daug tokie, kaip Dobilo nupiešta. O čia žinios vis eina baiesnės ir baiesnės. Kuršė jau deginama dvarai, buna atsitikimų, kad užmušama valdininkai ir k.t. Tos žinios ligi pasiekia Lietuvą, ligi pereina per davatkų ir kitų kalbingų žmonių dirbtuves — išpučiamos begalo.

(T. b.)

JAUNIMO SAPNAI.

L. M. A. S. organas.

SAPNAI.

O, jaunimo sapnai, sapnai!.. Taip jaunimo sapnai — išsapnuoti sapnai... O kas-gi jaunimo sapnų nesapnavo?—

— Visi, iki vienam.

— O gal sakysite: ne, ne visi.

— Tiesa, štai vienas, antras, trečias ir daug daugiau, kurie jaunimo nesapnavo sapnų.

— Norėčiau paklausti: ar jie atmena jaunystės dienas? Ar jie atmena kudikystės dieneles?

— Butinai atmena tas dienas.

— Tada ir tų dienų sapnus atmena: ant kiek šviesnės esti tos dienos, ant tiek tobulesni jųjų sapnai.

Sapnai... kokie jie malonūs, įvairūs, malonūs, kokie jie sparnuoti, kaip jie tobulinasi, bujoja, žydi, noksta... Pirmiausia — lopšio sapnai; vėliau — kudikystės, ir taip sapnai, sapnai, o ant galo, „*Jaunimo Sapnai*“.

Šiaudieną *musų* sapnai, „*Jaunimo Sapnai*“.

O kas gi bus rytoj?..

— Jie, panašiai sapnams, turi laipsniškai vystytis, kilti, tobulintis, bujoti, žydėti ir pagaliau nokti išduodami tyrą, gryną bei skautų vaisių. Kad jie geriaus klestėtų, reikia *dienos* laike daugiau šiltų saulutės spindulių..., gi *nakties* laike, sidabrinės rasos, o kartais net ir smarkaus lietaus. Kad dilgėlės, usnys, ir kitokie šios rūšies žolynai nustelbti jų negalėtų, dirvą, kurioje jie auga, reikia stropiai arti ir gerai akėti, pridėdant tam reikalingų priemonių geresnio augimo dėlei, bei parupinant viską, kas tik galima laisvam auklėjimo augmens besiplėtojimui.

Pristigus gi besibujojantiems „*Jaunimo Sapnams*“ atsakančios dirvos, ne kapoti šakas bei šaknis ir mesti jas už tvoros, bet kuogreičiausia juos persodinti į naują, patogią ir plačia-plačią dirvą, kur jie galėtų bujoti ir žydėti laisvai — laisviausiai.

O tuomet „*Jaunimo Sapnai*“ bus *musų*!!!

L. M. A. S. I kp. Trimitas.

P. S. Įsteigimas per L. M. A. S. I kp. fondo auklėjimui bei palaikymui „*Jaunimo Sapnų*“ yra priežastimi šių žodžių. Geistina, kad kaip kuopos, taip ir pavieniai nariai apie „*J. S.*“ fondą pasirupintų.

Red. Priešas. L. M. A. S. I kp. pastarajame savo mėnesiniame susirinkime įkūrė fondą vardu „*Jaunimo Sapnų Fondas*“, palaikymui ir didinimui dabartinio *musų* organo. Tam tikslui vasario 2, 1913 m. surengė

vakarą, kurio visas pelnas eis minėtan fondan. Labai butų smagu, kad ir kiti moksleiviai kituose miestuose pasistengtų ši fondą didinti vienokiu ar kitokiu būdu.

CENTRO VALDYBOS NUTARIMAS.*)

Sausio 4, 1913 m. atsibuvo pilnos L. M. A. S. Centralinės Valdybos susirinkimas, kurį sušaukė prezidentas A. Petratis.

1. Į L. M. A. Susivienijimą galima prigulėti kuopomis ir pavieniais.

2. Kuopų numeriai bus ženklinami ryminiškais skaitlinėmis, pagal eilę jų atsišaukimo į centralį raštinką K. Drangelį, kuris šį paskirstymą atliko.

3. Kuopa gali tvertis iš keturių (4) ypatų *minimum*.

PASTABA: Geistina, kad kur randasi lietuvių moksleivių burelis susijungę į kuopą prigulėtų prie L. M. A. S.

4. Chicagos kuopai tapo paskirtas numeris I; Valparaiso — num. II.

5. Su pritarimu centralinės valdybos prezidentui buvo leista išsirinkti sau pagelbininką — vice-prezidentą. Jis pasiskyrė p-lę S. Čiurlenaitę, kuri nuo šio laiko tampa tiesota vice-prezidente.

Prez. A. Petratis.

Rašt. K. Drangelis.

*) Jau ir pirmiausia buvo šis tas nutarta, tačiau neturint viską kaip reikia, tik šiam, kaip pilnam susirinkimui, visus augščiau minėtus nutarimus priskaitome.

Senelis Suramino Jaunikaiti.

Tykus buvo rytas, tik kur-ne-kur baltas debesėlis padangėse teslankiojo ir lengvas vėjalis šiureno nešdamas ir driekdamas malonų kvėpėjimą nuo žaliujančių ir žydnčių augmenėlių. Skaisti saulelė rytuose iš po kalnų kėlė, tarši lyg šypsodamosi sveikino visus. Nuo paukščių linksmų giesmelių vilniavo aidas atsimušdamas kur toli, toli erdvėse. Girdėtis buvo atbalsai nuo miestų užimų ir trenksmų mašinų; girdėtis buvo žavėjanti muzikos akordai ir besilinksmiančio jaunimo judėjimas. Rodosi visur ir visi gamtoje yra viskuom pertekę: nė vienas nedejuoja; nė vienas neliudi nusiminęs.

Bet štai keliauja jaunas jaunikaitis, siauru duobėtu ir žaibais apkerėjusiu keleliu. Taip jis nusiminęs taritum nieko netekęs ant svieto; jo veidas pageltes, kaip rudenyje medžių lapai; akis giliai kaktoje idubusios; rankų delnai puslėti, pirštai sukumpe; jo drapanos apdraskytos per krumus becinant; jo širdis taip dejuoja, tartum nelaimingiausias sviete. Jis sutinka seną, seną pražilusį senelį, kuris pamatė jauną jauni-

kaitį beeinanti, taip nuliudusi, žemyn akis nuleidusi, rodosi tik vienas žmogaus šašelis. Senukas negalėjo praeiti pro šalį neprakalbinęs užsimąščiusio jaunikaičio. Jis prisiartinęs dar arčiau prie jaunikaičio, šiaip į jį pratarė:

— Jaunikaiti, kodėl taip nuliudęs dejuoji? kodėl nesilinksmi kartu su jaunaisiais? kodėl nesigėri gamtos gražybėmis? ir kas tau yra jaunikaiči?

— Aš linksmumų nepažįstu atsakė jaunikaitis — gamtos gražybės man nemalonu — kodėl aš nuliudęs, negaliu jums sakyti, aš jūsų nepažįstu.

— Jaunikaiti mano, — senelis gailėdamas jojo tarė — nebijok manęs, aš busiu tau pagelba. Sakyk savo nelaimę — gal sunkią nuodėmę papylđiai?

— Ne, senuti, aš neesiu papildęs jokios nuodėmės.

— Gal tėvai nepaskyrė dalies iš gyvenimo?

— Ne, senuži, ne tame priežastis.

— Tai gal paklydęs esi?

— Ne, žilasis seneli, žinau kur einu.

— O gal mylimoji apleidė jus?

— O senukai, nepažinau, kas yra mylimoji.

— Tai ką gi liudi, gal motiną palaidojai?

— Ne senuži, dar gyva mano motužė.

— Jaunasis jaunikaiči, tai kas gi tau yra? Jog nebėra sviete didesnių nelaimių, kokių aš klausiau tavęs. Sakyk ką nuliudęs, ką vaitoji?

— O brangus senuti, kaip gi neliudėti, kaip gi nevaitoti — užpuolė neprieteliai mūsų gyvenimą; išardė senus namelius; surakino retežiuose mūsų brangiausią motutę ir uždarė kalėjime; dabar ją laiko pusalkanią ir pusnuogę tamsybėje uždarę, kur nei mažiausia saulės spindulys negali įspinti, nei apšviesti ją, tik sunkus josios dusavimas tegirdėti; o mus, seseris ir brolius, vienus prispaudė po jungu, kitus išblaškė nežinomuose užkampiuose, kur sunkiai reikia vargti be namų ir motutės. Todėl aš nuliudęs einu manstydamas ir pagelbos jį ieškodamas, kaip išliuosuoti savo seną motužę iš tamsybės kalėjimo ir kaip atstatyti sugriautąjį mūsų namelį.

— Neliudėk jaunikaiči mano, neėsi pražuvęs, turėk viltį ir klausyk manęs seno, ką aš tau sakysiu, o viską pasieksi, ką tik trokšti: išgelbėsi savo močiutę ir atstatysi dar gražesnę sugriautąjį namelį. Sunau, neik šiuo duobėtu ir netiesu keliu, nes šitaip keliaudamas, niekad neišgelbėsi savo močiutės ir pats pražusi. Bet skink šitai tuos krumus, kurie tavo drapanas drasko ir neleidžia tau tolyn eiti. O skindamas šiuos krumus, nenorėk visus iškirsti ant karto, bet po vieną iškirsk ir daryk sau taką į tiesiąjį kelią, neužmiršk savo seserų ir brolių tuom taku, kurį pats praminsi, išvesti ir juos ant lygaus kelio. O kada išeisite visi iš klaidžių laužynų ant lygaus, plataus ir teisingojo kelio, tada sustiprinsite savo galybę pasiduodami vienas kitam savo rankas, ir išėję švieson iš po tamsių krumų, galėsi-

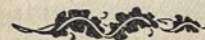
te pasipažinti vienas kitą, jog esate tikri seseris ir broliai, vienos motinos ir iš vieno tėvo kiemelio paeinate; tada pajudinsite, kiekvienas savo širdyje apgesusę tėvyuės meilės ugnį, ir kada pradės tikra ugnies liepsna plasnoti, tada neužgesins nei smarkiausi šturmai. Su ta meiliškąja ugnimi padėginsite milžiniškas kalėjimo sienas, kuriame jūsų motina kenčia vargus; sunaikinę kalėjimą, atimsite išliuosuodami savo motiną iš neprietelių nagų.

— Bet senuži mano, nors aš praskinsiu taką per laužynus į tiesųjį kelią — neklausys manęs seseris nė broliai; aš negalėsiu jų ten išvesti: Jeigu aš jiems sakysiu: eikime tenai, ten pagelbą rasime, kur galėsime būti laimingais, — jie mane palaikis už paklydusį ir užpuls ant manęs manydami, kad aš esu jų priešas, noriu juos išduoti. Ar gi galėsiu jiems parodyti savo širdį, ar gi klausys jie manęs.

— Taip jaunikaiči, jie tavęs neklausys ir paniekins tave, jeigu tu visiems tuojau kalbėsi ir šauksi visus, seseris, brolius: eikime tenai, o busime laimingi. Ar gi aš liepiu tau taip daryti, šaukti visus ir vesti, dar per taip siaurą ir menkai pramintą takelį į nurodytąjį kelią. Nors aš senas, bet klausyk manęs, kaip aš liepsiu, taip ir daryk, o po tulam laikui pamatysi, kad jau visi tavęs klauso ir tiki tavo tikriems siekiams. Tai yra daryk šitaip: sutikęs savo seserį ar brolį nesakyk eikime ten į teisingąjį kelią, o busime laimingais. Pirma, negu ji vesi tenai, nurodyk jam išaiškindamas tikslą ir vertę, ką tenai atrasite ir ką gerą padarysite; duok jam supratimą, kad ne kitiems gerą nuveiksime, bet patį sau; įkvėpk jam tikrą dvasią supratimo klaidingų svajonių ir nurodyk, kad esame paklydę nelemtuose krumuose. Ir kada jau vienam įkvėpsi tikras svajones; kada jis pradės matyti savo klaidingą kelionę jieškant išsiluosavimo, tada jis pats kalbės kitiems, kiti dar kitiems, tie vėl kitiems, tokiuo budu išvysi, kad jau visi vieną jaučiate ir vienu taku einate, prie tikrojo kelio.

— Dabar seneli, tu mane suramina. Tavo šventas pamokinimas, nušvietė mano akis, lyg šviesiausias saulės spindulys. Tikėsiu tavo žodžiams ir kitiems tą kalbėsiu. O! laimingas aš esu, kad tave, senuži, sutikau ir tu mane prakalbina. Nebebusi nusiminęs, nebeesiu šiuo klaidingu keliu, bet eisiu skinti taką per krumus prie tiesiojo kelio, — išskynęs, pramynęs takelį kalbėsiu, vadinsiu seseris ir brolius eiti drauge su manimi į tiesųjį, galingąjį kelelį. O koks džiaugsmas ir linksmumas tada bus, kaip išvaduosime brangiausią motužę iš tamsybės kalėjimo, pasotinsime mes ją gamtos penų ir aprėdysime mes ją šilko rubais. Nuramintas aš esu, imu kirvį, einu tako kirsti per laužyną, kad išeiti į aikštę ir išgelbėti motutę.

(A. Linkus.)

Prof. S. Jurjevič.

Naujametinė Naktis.

Vertė KAZYS BARONAS.

I.

Ant miesto, kaip kruvinas debesis, kilo rusvas ukas, — atspindžiai be skaitliaus ugnių, degusių gatvinėse lempose ir namuose. Buvo išvakariai naujų metų. Šalio; pamaži, didelėmis sniegienomis (хлопья) krito sniegas. Miestas išrodė šventadieniu ir atgijusiu; smagiai pirkliavo krautuvės, grudosi dykoji minia teatrose ir universališkuose namuose gyvenimas virė kaip šaltinyje. Trumparegiams rodėsi, kad viskas, kas yra ir kas buvo, tęsis amžinai; jie užmiršdavo, kad amžinastis dėl žmogaus, trumpa valandėlė dėl žmonijos ir visatos.

II.

Ant miesto lekia mirtis. Jos neapgauna dykas, tuščias linksmumas ir blizgantis liuonas ne didelio skaitliaus turčių ir pralaidunų gyvenimo. Mirtis žino tam viskam prekę; ji žino, kad jos ištikimi sandarbininkai: — badas, skurdas ir prievarta, kaip ir pirmiau visur viešpatauja.

— Galinga mano valstybė — mąsto mirtis, — tvirti, tvirti mano tarnai — žemės kuningaikščiai, didžponiai, turčiai, kuningai ir kareiviai — visi dirba dėl manęs. Žmonės atima galimą laimę viens nuo kito, patį sutveria ant žemės peklą ant tų nedaugelių metų gyvenimo, kuriuos nusiunčia jiems likimas, — greit bėgančių ir nesugražinamų metų, kurie galėtų būti šaltinių laimės ir linksmumo dėl visų gyvenančiųjų. Vietoj meilės, žmonės tarnauja neapykantai; vietoj tveriančio, drausaus veikimo, jie stato bevaisį, bereikalingą ir vergišką darbą. Jų gyvenimas bespalvis; menkniekiai ir biauromas, viešpatavimas nuobodumo — dėl vienu; baisumas diena iš dienos pusbadžio bei šviesos ir vilties gyvenimo — dėl kitų. Veltui puikios dovanos gamtos ir gyvenimo, kurių užtektų visiems ir ant visko, — žmonės nenori ir negali persiskirti su praeičia; jie sukaustyti prakeiksmu ilgos eilės kartų, jau išėjusių iš gyvenimo; jie nelaimingi, ir ligšiol daugumai gyvenančiųjų tik mirtis dovanoja ramumą ir taiką.

III.

Mirtis sustojo geriausiojo miesto dalyje, kur kilo žemės turtingųjų rumai, gyventojai kurių galėjo padaryt daug ir labai daug, bet negalėjo pridėt nei vienos minutos gyvenimo. Tuose puikiuose rumuose tarp blizgančios puikybės ir užsiganėdinimo, seniai jau apsigyveno, nesiklausdama tų žymių šeiminkų — baimė, baimė išdavystės ir keršto, baimė nustoti valdžią ir turtą — šaltinius užsiganėdinimo ir puikybės, ir drauge su jais ir gyvenimą, ir beto nežymiai, kas minutą, kas valandą praslenkantį.

Mirtis įėjo į vieną toki gyvenimą piktai šypsodamasi. Ji praėjo pro tarnus, per tvirtai uždarytas duris, per eiles salių ir kambarių ir sustojo puikioje miegstubėje. Ten nuvargęs tų rumų šeiminkas miegojo jautriu ir neramiu miegu, pilnu baisių ir neramių sapnų.

Mirtis nusilenkė ant jo.

— Miegok ramiai; — tarė ji, — toji naktis dar tau priguli. Rytoj tu užmigsi ant visados ir be sapnų. Rytoj męs susitiksime.

Miegantis pajuto palietimą šaltos ledinės rankos ir nubudo. Visur buvo tyku ir ramu.

— Baisūs sapnai, — pašnibždėjo jis, — aš norėčiau, kad naktis greičiau praeitų, rytoj aš jausiuos ramesniu.

— Rytoj vakare, — pamastė mirtis, eidama pro tarnus, — čia bus du šeiminkai — užmirštas ant puikios ložės lavonas ir kitas, naujas šeiminkas, prieš kurį lenksis ir šliaužios visa ši banda taip pat kaip ir prieš pirmąjį.

IV.

Tarp pustamsių, siaurų gatvių miesto pakraštyje, šviečiasi langai. Už jų matytis tamsoje skęstantis, neturtingas, blogai įrengtas kambarys, jame giliai užsimastęs sėdi jaunikaitis. Jis užmiršo šaltį ir tamsią naktį, jis mato apšviestus saule laukus, toli žaliuojančius sodnus, jis, įkvėpdamas kvapsnius javų ir žolių, užaugusiu takeliu eina prie žinomo namo, jis įeina į kiemą, iš namų girdėtis pažįstami, linksmų balsai. Jis atidarė duris...

Toje minutoje subaladojo nuo vėjo kambario duris. Laikrodis išmušė. Matymai išnyko. Jaunikaitis vėl pamatė neturtingą kambarėlį. Duryse stovėjo mirtis; bet dabar ant jos veido nebuvo matytis nei liudnumo, nei sąjausmo, nei rustumo — čia to nereikėjo.

— Laikas, — be garso pasakė mirtis.

Laukai, saulė, namas, sodnas, gyvenimas, artimui ir brangus žmonės — tas viskas buvo seniai ir niekad nebebus.

Jaunikaitis greit apžiuri kambarį, kuriame nepasilieka nieko, kas galėtų priminti apie praeitį, pasakyt apie tai, kad čia gyveno — kambaris tuščias.

Jis greit apsivelka ir išeina ant šaltos, tamsios gatvės. Prie jo prisilietė šalta ledinė mirties ranka; ir jis išėjo iš gyvenimo ant visados ir nuo žmonių į kapus, be vardo ir pravardės. Lempa išdegė ir užgeso. Naktis rodo dar tamsesnė ir šaltesnė.

Kambarį apėmė tamsa ir tuštuma. Vienu žmogumi tapo mažiau, viena nežinomu kapu daugiau.

V.

Sniegas kriuta. Tamsoje vos galima išskirti medžius ir antkapius didelio miesto kapinyno, duodančio paskutinę prieglaudą turčiams, kurie dagi ir kapuose įsitaiso su nedailiu, sunkium ir be skonio puikumu. Giminės ir įpėdiniai diena, su didelėmis iškilmėmis atveždavo ten mirusius, įdėdavo juos į kapus ir skubėjo su-

grįžti į namus užmiršti nemalonus valandėles. Nieko apart kapinyno sargų nepasilikdavo už augštų, tvirtai uždarytų kapinyno vartų, bet sargai nesižingėdavo kaipais — jie priprato prie mirusiųjų. Kapinynas buvo jų darbaviete, sodnu ir gyvenimo namu.

VI.

Koplytėlėj, pusiau apneštoj sniegu, pastatytoj dėkingais ipėdiniais ant kapo kokio tai buvusio pirklybos patarėjo, vos matosi žmogaus figura. Čia taipgi visas pabaigta; baigia degti likutis gyvenimo seno, užmiršto valkatos. Jis mato ant koplytėlės angos, per krintantį sniegą, mirtį, ir rodos, girdi jos žodžius:

— Nesibijok, čia tiktai mirusieji. Mirusieji nenubunda ir netrukdo gyvųjų. Pasakos apie vaidinimąsi — kvali plepalai senų bobų. Ir kam čia nubusti? Visi šie ponai niekad ir negyveno; jie tarnavo, kaupė pinigų ir perėjo per žemę kaip šešėliai, bijodami gyvenimo, bijodami liuso judėjimo ir žodžio, klausydami ir dairydami. Jie perėjo per žemę kaip šešėliai — ir įgyjo šiuos antkapius. O, kaip jie bijojo ir neken-tė manęs — lyg kad viena ilgesnė diena galėjo atidengt jiems gyvenimo slapybes, tiems vaikščiojantiems numirėliams: lyg kad jų išėjimas iš gyvenimo nebutų paliosavimas vietos, kurios jau seniai laukė kiti, lyg kad apie juos nebeliko atsiminimų, kaip šituose paminkluose.

Mirtis nusijuokė ir atsakymui lyg pasigirdo kartus dejavimai iš po sunkių ir gremėzliškių monumentų.

Auštant.

Žiurėk į Šiandien, nes tai yra Gyvenimas — pats gyvenimo gyvenimas. Tojo trumpame bėgyje randasi teisingumas ir reališkumas tavo busenos: palaima Augimo, garbė Veiksmo, iškilmingumas Gražumo. Nes vakar yra jau sapnu ir rytoj, tik-ką svajone, bet šiaudien, gerai pergyventas, padarys kiekvieną vakar sapnu laimės ir kiekvieną rytojų svajone vilties. Tėmyk gerai, tada, į šiaudien. Toks tegu buna Aušrai pasveikinimas.

Iš Sanskrito

A. Petratis

Tai yra įdomus faktas, kad nepermatomas ir nepaprastas apsi-reiškimas visuomet yra priežastimi baimės, bet niekuomet linksmumo arba vilties.

C. Flammarion.

Paprastai neskleisk teisybės žodį, bet turėk įsitikėjimą į teisybę ir teisybė padarys tave laisvu.

C. D. Larson.

Žiurėk į savo širdį ir rašyk.

R. W. Emerson.

Planetisimale Hypotezis.

(Žiurėk "L. M." N34.)

Tai rodosi gana logiškas išvedimas. Tai yra panašus į išvedimą apie gerbimą Motinos Dievo, kuris skamba katalikiškoje logikoje šitaip: „Kiekvienas geras sunus gerbia savo motiną, Kristus buvo geras Sunus, tad Jis gerbė savo Motiną, jaigu jis gerbia savo Motiną, Jis nori kad ir kiti Ją gerbtų.“ Su šiuo logišku išvedimu katalikai sumuša protestonus, ir jį sekdami gerbia Dievo Motiną. Matot, dauguma sakysime, kad šis yra logiškesnis išvedimas, negu augščiau paminėtas apie žemę; ir aš tikiu, kad mąstantis žmogus nespriešins tam. Bet man išrodo viršiaus minėtas yra drutesnis, kadangi jis pamatą darodo, o tik iš jo ištraukia konkluziją. Tačiau apatinis iškarto daleidžia, kad „kiekvienas geras sunus gerbia savo motiną...“ ir iš to daleidimo išveda kitas funkcijas. Nors žinoma, mes galime atsiskuti iš kitos pusės ir sakyti, kad be priežasties niekad nėra rezultato arba pasekmės. Gerai, bet tada, kas buvo priežastis Augščiausios Spėkos? Tad priverstas esi daleisti, kad *be pradžios*.

Bile naujas dalykas arba nauja mintis iškarto išrodo keista, tačiau apsi-pratus, ji mums palieka papras-ta. Todėl meldžiu ir tą mano išvedimą nelaikyti už beprotišką, bet mąstykite ir pats galvokite ir jaigu galų gale Jusų mintis nesutiks — meskite į šalį. Truputį toliau gilinantį į tą klausimą, mes galime užklausti savęs, ar mes galime mąstyti arba nors daleisti savo protui, kad *buvo tokie laikai, kuriuose nebuvo laiko? Ar buvo tokie laikai, kad ką šiandien mes vaidiname erdve, nebuvo erdcė?* Nenoriu Jums tvirtinti, idant tikėtumėt vienaip arba kitaip, nes aš to dalyko negaliu darodyti ir tas nė iš vienos nei iš antros pusės nėra darodomas. Bet tiek tarsiu, kad mano protui yra baisiai sunku ir tiesiai negalima persistatyti, kad buvo tokie laikai, kuriuose nebuvo laiko; jaigu tamstoms antraip išrodo, mylėčiau girdėti išvedžiojimus, kodel? Ir jai bile vienas darodytumėte tą, užsitarnautumėte nemirtiną vardą mokslo historijoje.

VALDYBOS ADRESAI:

- 1.) A. Petratis, pirmininkas, 4630 Gross ave., Chicago, Ill.
- 2.) K. Drangelis, raštininkas, Chicago College of Dental Surgery, Wood & Harrison strs., Chicago, Ill.
- 3.) P. Sinkus, išdininkas, Lithuanian Library, 751 Cyrus st., Valparaiso, Ind.
- 4.) S. Naikelis, finansų raštininkas, 2213 Van Buren st., Chicago, Ill.
- 5.) S. Biežis, redaktorius, 1653 W. 19th st., Chicago, Ill.
- 6.) Literatiškas Komitetas: J. Bučinskas, 2322 So. Leavitt st., Chicago, Ill., K. Mikolaitis, Chicago College of Medicine & Surgery, Chicago, Ill., K. Gugis, 1800 W. 46th st., Chicago, Ill.